המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית
שנה כו גליון 7790 — המחיר 120 אגורות

הפגנות בדרום לבנון נגד הפשיטות של צה"ל

תובעים מהשלטונות הגנה ✶ פוצץ עוד בית בכפר לבנוני ✶ ביירות: 4 ערבים נהרגו במהלך הפעולה ✶ אין נפגעים לכוחותנו

[illegible]

התקפה ארכה 10 דקות

[illegible]

תושבי דרום לבנון מפגינים

[illegible]

בירות: סיור ישראלי חדר למגדל סלם

[illegible]

כתב סי"ץ בקאהיר: מתיחות בסיני עם חידוש טיסות הסיור המצריות

THE LIBRARY — UNIVERSITY OF JORDAN

המצרים חוששים מפני מכת פתע ישראלית

[illegible]

מקור במוסקבה: ברז'נייב שוהה בבית החלמה

סאדאת: „סיבות רציניות" מנעו את ביקורו

[illegible]

מ. דיין, בהרצאה לסטודנטים:

אין הערבים מסוגלים למלחמה נוספת בקרוב

במקרה מלחמה לא תתן ארה"ב שנובס

[illegible]

חייל צה"ל, סלים יצחק — נעלם בפעולה

[illegible]

יופ"י: בריה"מ הסכימה לשגר נשק למצרים

[illegible]

נשיאי סוריה ולבנון ייפגשו ביום ג'

[illegible]

היום פגישת שרי חוץ ערביים בקהיר

[illegible]

סטודנטים מצרים הפגינו למען „תמיכה בפועלים"

[illegible]

פצצות מרגמה באיזור אידמית

[illegible]

זמני הדלקת הנרות

	מוצאי		כניסה
ירושלים	5.27		4.11
תל-אביב	5.29		4.29
חיפה	5.26		4.18

גובר גל המחאות בעולם:

3200 רופאים שלחו מברק בענין ד"ר שטרן

[illegible]

בתגובה לקשיי חברת הנפט הבריטית „בורמה"

שערי המניות ירדו בבורסה של לונדון

[illegible]

ירד מחיר הזהב

[illegible]

מוסדות התורה המאוחדים של חסידי גור בא"י

ברכת צאתכם לשלום

הגאון רבי יצחק פלקסר שליט"א

המחבר ספרי שערי יצחק

היוצא כנציג מוסדותינו הקדושים לארצות הברית למגבית הצלה

תהא דרכו ומשימתו צלחה להרחבת כבוד התורה ולומדיה

מוסדות „תורה המאוחדים של חסידי גור בא"י

ברכת צאתכם לשלום

הגאון רבי גדליי' הרץ שליט"א

ראש ישיבת ... תל-אביב

היוצא כנציג מוסדותינו הקדושים לאירופה — למגבית הצלה

תהא דרכו ומשימתו צלחה להרחבת כבוד התורה ולומדיה

מבצע מכירות ענק

דברי הלבשה בהנחות גדולות

מצרך החודש

לבני אקרילן "רוטקס" סוג ב' לגברים ולנשים למטה ממחיר ביח"ר

בבזר — רח' ר' עקיבא 144 בני ברק — עד 20 ינואר 1975

כל הקודם זוכה

להתראות

אנו ממשיכים.

זו ההזדמנות שלך

לרכוש אחת ממכונות הכביסה קריסטל המובות מכולן במחיר מוזל. ממכונות הכביסה „לידי" ו„לורד קריסטל" בעלות כל המעלות כבשו את השוק.

אין יתרון שאינו נמצא בהן. מהרי וקחי לך אחד מתנורי האפיה והבישול „ג'מבו" או „פרינס" המשלבים במכם איכות, נוחות ועיצוב אידיאליים.

הכנסי עוד היום!

לבית מסחר

מאיר יוסף

בני-ברק ר' עקיבא 41 טל. 782584

גם בעוד

10 שנים

תהיי מאושרת עם

קריסטל

להתראות

באחריות ובדיקנות
מחירים מפתיעים
מצרפי אשר
רח' רש"י 16 טל. 03-782529

במחיר הישן
אלי שושני
רח' ... 12 בני-ברק
טל. 783038

אברך מוכשר
... בהוצאות לפנות לת"ד 4107 ירושלים

מנשה שמחה פנט — תל-אביב
איטה יוסקוביץ — ירושלים
מאורשים

אברהם מרדכי סהלער — אנטוורפן
העניא אשכנזי
מאורשים

אברהם קלוגר — ירושלים
פרידה הייס — פתח תקוה
מאורשים

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

אליעזר קלוגר הי"ו ורעיתו

לרגל ... אברהם ...

מאחלים

הבנים, הבנות, הכלות והנכדים

קרית בעלזא ירושלים
בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

נפתלי לנדא הי"ו

שלמה פרוכטהנדלר נ"י

ברכת מזל טוב נאמנה

מאחלת
ההנהלה

קרית בעלזא ירושלים
בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

משה למברגר הי"ו

לבנו ... פסח נ"י

מזל טוב לאירוסיו עב"ג

ההנהלה

כליל תפארת
יצא לאור
הגדה של פסח

מחבר: הרב משה יאיר וינשטוק

ברכה לראש צדיק

הננו מאחלים ברכת מזל טוב חמה ולבבית
להוכ"ק מרן אדמו"ר מדעעש שליט"א
ולכל המשפחה הרוממה

מוה"ר משה זאב שליט"א

עב"ג בת הרב הגה"צ מאשרי שליט"א — ברוקלין

מוסדות דעעש בארה"ק — בני ברק ת"ו
בהמ"ד "זכרון יעקב" דחסידי דעעש ב"ב
תלמידי וחסידי דעעש בארץ הקודש

ישיבת תולדות יעקב פאפא — ירושלים

ברכנוכם מבית ה'

יחיאל מיכל אויש-טעמפלער שליט"א

עמוד התווך דקהל "יקהל יעקב" ברוקלין

לרגל ביקורם בארה"ק

בברכה נאמנה
הנהלת הישיבה והתלמידים

هكذا من الأصل

هكذا من الأصل

הד היום

מלחמות אינן תחליף ללחם

ס—ת. גם מי שסבור שאין להגזים במשמעות ההפגנות וההתפרעויות שהיו במצרים, לא יוכל להתעלם מעצם התופעה, שבה לאחר שסאדאת צבר לעצמו מעמד יוקרתי רב־ערך ואף שנהפך, בעקבות מלחמת יום־הכיפורים, למעין „גיבור לאומי" — אין הוא מסוגל לעצור לעולמים רגשות של הסבל והמצוקה בקרב האוכלוסיה המצרית, אשר היא בחלקה הגדול ברוחשת רעבה ולא מעטים מתוכה חיים בסבל של תת־תזונה.

כאשר הבטיח, עם עלותו לשלטון, שתי תמורות יסודיות: החזרת הכבוד הלאומי של הערבים, על־ידי נצחון במלחמה, ומאמץ כמעט לשיפור רמת־החיים של אוכלוסי מצרים. למעשה, עשה רק מהצד חלקי לגבי ההבטחה הראשונה, כאשר קיים הבטחה לצאת למלחמה, אשר בהתאם לנסיבות בפרוימות, הפכה להיות נצחון מכריע לערבים, אך בחלקה השני — לא עשה דבר. מדינה המשקיעה כל מאמציה בבניית מכונת־מלחמה אדירה, אינה מסוגלת להיות פנויה גם לחלק השני, במיוחד מדינה כמצרים, החסרה ביותר תודעת רווחת ההמונים ודאגה לסיפוק הצרכים החיוניים של מיליוני אנשיה.

בכל הנראה, לאחר שפגה אדירת השכרון מן הנצחון המלחמתי, החלו אנשים להזהר לעצמם ולראות את המציאות שלהם במבעדית האכזבית. מלחמה אינה יכולה להיות תחליף ללחם ואף הנצחון הצבאי הגדול ביותר אינו יכול לבוא במקום מצרכים חיוניים פשוטים הדרושים לקיום אלמנטרי.

יתכן מאוד שמאחורי התסיסה שפקדה את מצרים — עומדים גורמים פרו־קומוניסטיים העוינים את משטרו של סאדאת, ואפשר מאד למצוא סימוכין לכך בעיתוי המיוחד של פתיחת ההפגנות: אחר ההודעה על דחיית ביקורו של ברז'נייב במצרים, דבר שהיווה סימן מתאים לאותם חוגים שאפשר לפתוח בפעולות, מכיון שלא נתגשמה הציפיה לתשבת יחסי ברה"מ—מצרים לתיקנם. אולם גם כך, קשה להאמין שזה הכל. קיימת גם המציאות הפשוטה, שהמשטר המצרי שאיננו מסוגל לעמוד בהבטחות לשיפור רמת־החיים של האוכלוסיה — איננו מחוסן לעולם בפני תגובת הציבור וההפגנות שנערכו הן סימן מובהק לכך.

מוקדם עתה להסיק מסקנות וקשה להניח שהפגנות אלו יערערו את משטרו של סאדאת. קרוב לוודאי שינקוט באמצעים קיצוניים לדיכוי ההתפרצויות ויעשה הכל שלא ליתן דרור למאוויי מתנגדיו לשלטון, אך במקרה זה, יצטרך להתמסר הרבה יותר לעניני־פנים ולא יוכל לעסוק כל הזמן בבעיות המדיניות והצבאיות.

אך ביחד עם זאת אסור גם שנשגה באשליה, כי המתחים הפנימיים של מצרים מקילים מעלינו במידה כלשהי את המצוקה המדינית. קודם כל, משום שצריך להמתין ולראות את ההתפתחויות העתידיות, ולבד מזאת, שיש להשרש לבחון קיצוני אחר, שסאדאת יבקש להחלץ מהקשיים הפנימיים על־ידי הסלמת המאבק כלפי חוץ, כדי להסיח את דעת ההמונים שלו ממצוקתם הכלכלית.

מתי מותר ומתי אסור?

יו"ר מועצת העתונות, ד"ר יהושע רוטנשטרייך, יצא בהצהרה חריפה ותקיפה ביותר נגד מה שהוא מכנה „שפיטה על־ידי העתונות". דבריו נאמרו בקשר לפרסומים התחבים על החשד לרקע פוליטי בפרשת הרצח של רחל הלר.

באופן עקרוני, צודק ד"ר רוטנשטרייך בדבריו, כי יש להימנע מרצונה אופי על־ידי עתונות בשלב שבו מדובר בחשד שאשמתו לא הוכחה. אכן קיים מנהג נפסד זה בישראל, שכל אדם צפוי למסע קנטור ורדיפה רק מכוח שנחשד על־ידי המשטרה בעבירה כלשהי. היו מקרים שאנשים נחשדו והעתונות גינתה אותם בצורה חריפה, עד שבסופו נתבררו מסרות לרדיפה, ובסופו של דבר לא הוכח דבר נגדם, הם יצאו זכאים ואת הנזק שנגרם להם לא יכלו לתקן.

המוזר הוא, כי ד"ר רוטנשטרייך נתפס לדבריו דוקא על רקע הפרשה האמורה, כאשר מדובר בחשד שיש קשר בין קבוצה שמאלנית־קיצונית לבין תלונות־רצח החמורה ביותר. למה דוקא הפעם נזעק יו"ר מועצת העתונות, ולמה לא מצא לנכון לעשות זאת כאשר היו מקרים אחרים, החמורים ביותר, של עלילות ומסע־השמצה מעל דפי העתונות נגד חוגים רחבים וציבורים שלמים?

לא כאן המקום להיכנס לפירטים מהחיים, אך זהירות פרשנית המזורות של כיתול עלילות וריבה נגד הציבור החרדי והדתיים, על רקע של השאלות כלפי יהודים, ובכל אותם המקרים לא היה מושמעו במוטתנו הקולני שיקוב דינגה, יקום ויעידה, ודוקא כאן — התעורר המצפון.

דוקא במקרה האמור, לא היה כל־כך מקום לגנוה ולמחאה, מכיון שהפרסומים לא קבעו עובדות אלא גילו פרטים סבוכים וחשפו בגע הכיור של קיום קבוצות שמאלניות קיצוניות ביותר, דבר המדאיג את הציבור ומצדיק את סקרנותו, גם בלי כל קשר לפרשת הרצח. גם אם יוכח שאין באבת כל קשר בין הכנים הללו, יישאר מוצדק הענין שגילה הציבור בקיומה של קבוצה קיצונית מסוכנת כזו.

כדאי היה שיגדר פעם, מה, מעצב, מותר ומה אסור; כפי מבעי השמצה איננו בהחה „שפיטה על־ידי העתונות" ובפי הסבר הוא כן לפי תיאור זה?

4 מעוזרי ניכסון הורשעו בביהמ"ש

וואשינגטון — ארבעה מעוזריו הקרובים ביותר של נשיא ארה"ב לשעבר ריצ'רד ניכסון הורשעו ביום רביעי בלילה על ידי בית משפט פדראלי באשמת קשירת קשר כדי לחפות על שערוריית ווטרגייט.

ארבעת המורשעים הם: ג'ון מיטשל, ג'ון ארליכמן, הרי הולדמן ורוברט מרדיאן.

הנאשם החמישי במשפט ווטרגייט קנת פרקינסון, עו"ד בוואשינגטון זוכה מכל אשמה. הוא האדם הראשון בכל משפטי ווטרגייט שזוכה מכל אשמה.

לשלושת הנאשמים צפויים עונשי מאסר כבדים — 20 שנה מאסר לארליכמן ו־25 שנה מאסר להולדמן ומיטשל.

גזר הדין ניתן לאחר שחבר המושבעים קיים דיונים במשך 15 שעות. המשפט נפתח ב־1 באוקטובר ונמשך 64 ימים.

החלטת חבר המושבעים ניתנה בשעה 23.25 לפי שעון ישראל, ארבעת המורשעים שמעוה על ידי השופט ג'ון סיריקה בערבית אישית.

בית הדין יקבע את מידת העונש שיינתן לאחר הקריאה הדיוח של קציני מבחן.

ה־4 נמצאו אשמים בקשירת קשר להפריע על פרשת ווטרגייט...

שה מהם, — כולם פרט למרדיאן, נמצאו אשמים גם בנסיון להכשיל עשיית צדק.

ג'ון מיטשל, מי שהיה שר המשפטים האמריקני, נמצא אשם גם בהצהרת שתי עדויות שקר לחבר המושבעים ומסירת עדות שקר אחת לועדת הסינט שחקרה את פרשת ווטרגייט. בוב הולדמן נמצא אשם במסירת חמש עדויות שקר לועדת החקירה של הסינט ואילו ארליכמן נמצא אשם בשתי עדויות שקר לחבר המושבעים.

רוזן: ירידה תלולה בעליה לישראל

„אין להתעלם מהירידה התלולה בעליה" — אמר ביום ד' שר הקליטה מר שלמה רוזן בעת שביקר ביום ד' במוקדי הקליטה בעיר.

מר רוזן אמר, כי השנה עלו 32 אלף עולים, לעומת 55 אלף אשתקד. מברה"מ עלו 18 אלף, לעומת 33 אלף לפני שנה, 3700 מבין אלה ביקשו וקיבלו היתרי יציאה מברית המועצות בשרו בדרך ולא הגיעו לישראל.

השר אמר, כי ישנם כמה גורמי רתיעה כמו היותה הנוקשה של השלטונות הסובייטיים לעליה, המצב הכלכלי בישראל וההצהרות על מלחמה קרובה. ישנם קשיים בקליטת אקדמאים ויש לעשות מבצע מכריע לקליטה החברתית.

אתיופיה הלאימה את כל הבנקים וחברות הביטוח

אדיס אבבה יום ד' — הממשלה הצבאית של אתיופיה הלאימה את כל הבנקים, חברות הביטוח והמוסדות הפיננסיים, נאמר היום בהודעה רשמית.

בהודעה שהודיעה ברדיו אתיופיה נאמר, „כל הצעדים הדרושים יוכלו להבטחה בבעה של החברות, ואולם מחדש בפיקוח הממשלה, בהתאם לפילוסופיה הפוליטית של הסוציאליזם האתיופי".

נאמר בה כי כל ההון הרכושי של שבעה בנקים ו־14 מוסדות פיננסים יהיו נתונים „לפיקוח הבנק הלאומי של אתיופיה, החל מעכשיו".

בן נאמר, „אם כי הממשלה ונכסי הלא נידוי של מוסדות אלה מולאמים ברגע זה, הרי ישכתו המוסדות בשרותיהם לציבור כרגיל", (יופי"צ, ע"ד).

משה ע. זרוק

במי לנו לבטוח?

אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה

את הכותרת למאמר זה לקחנו ממקור אחר, התשובה היא עתיקת יומין. אפשר למצוא הקבלות רבה בכתבי הקודש לשאלות דומות, אלא שבניגוד לאותו פובליציסט וותיק באחד העתונים החילוניים, אין אנו נתפסים באותה מהירות לאותה מבוכה, מבוכה שהיא מנת חלקם של חוגים רחבים בצמרת המדינה ובכל אותם החוגים אשר מעצבים את דעת הקהל בישראל.

הצגנו בראש את התשובה: אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה. אבל יכולים היינו לצטט פסוקים אחרים, שמאיכנו אין הם עתיקים כל כך כמו שהם מדברים אל לבו של העם היהודי באקטואליות. על השאלה: מאין יבוא עזרי; באה מיד התשובה: עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. בשביל היהודי המאמין אין אלה דברים מופשטים, כי־ן שהכיתותו אל כתבי הקודש אינה מופשטה כלל, אלא נובעה משורשיה של אמונה מקוריות שהיא אותה הבוקה במציאות שבתורת הוא הי.

הקדמנו את התשובות לשאלה, כדי להוציא כל ספק מן הלב, והיינו מרחיקים לומר, כדי להגיע כל שברון לב. כי מי שקורא היום את העיתונים הפוליטיים המרובים כל־כך שמתפרסמים בתהומות הכלליות, יכול להתפס להרגשה של חוסר אונים. אלה אשר בנו וטיפחו תיזה של בטחון בנדיבים, של הסתמכות על בני אדם, כגלים שהם חסרי תשועה, אלה יכולים בתהלים להתבלבל כאשר הם קוראים שתי הצהרות סותרות זו את זו של נשיא ארצות הברית פורד, שלא לדבר של מעשים הסותרים זה את זה.

לפי דבריו של עתונאי, אשר כר פורד בפגישה עם ראשי הקונגרס, "אנו נמצאים כאן כדי להבטיח את שלומה של ישראל. אך עלינו להבטח בגני, באותה פגישה היא אמר גם במשפט נוקף, אשר לאמריקה היה צריך להיות משלים, אבל למעשה אינו אלא סותר את המשפט הקודם, "עמדת הבית הלבן היא בעד הבריכה כאר־מבית בנשק ובכסף, אולם הוא הודיע כי כבר אמר לישראל שתהיה נחוה בה ארצות הברית תצטרך לקבוע עמדה, מה תהיה עמדתה" — הדברים המנוסחים לפי כיסבור האמנות הדיפלומטיה, יש בהם יותר ממה שאמר פורד. אם נרצה כיכל לבצוא את הפירוש הדברים בהם שאמר לפני זמן מה, לא אחר כאשר ראש ממשלת ישראל מר יצחק רבין, "אין התעצמות במהותה בלי הבנה מדינית", כלומר, את ההתעצמות המבו־חוגית צריכים לקנות במחיר הבנה מדינית של ארצות הברית, ועל משמעותה של הבנה מדינית זו מצד ארצות הברית, לא צריך להרחיב את הדיבור ביותר שכהם ממתיקים סוד מזכיר המדינה האמריקאי עם שר החוץ המצרי, כאשר ברקע נעבה ברית המועצות בנחורה על השפעתה בבר־מית.

— * —

העמדה האמריקאית בצד ההורות סיוע ורמת הגולן היא ידועה, אילו אין להץ גלוי, אבל להצים סכומים קיימים בההלה. הנוסחה היא פשוטה, ארצות הברית לבקשת מישראל "הבנה מדינית" בתמורה בעד נשק וכסף, ואילו ההנהגות הישראלית, סבורה, ואולי בצדק רב, שהבנה מדינית בעולם זה אינה שקולה כנגד צוקק איסטרטגי בצה מבהן. איש אינו מאמין ואיש אינו מוכן לסמוך על כך, שחיילים אמריקאיים יבואו להלחם כאן להגנתה של ישראל בגבולותיה הקודמים, שלא לדבר על הגבולות שמעידים לה הערבים, גבולות החלוקה.

המסקנא היא, שההסתמכות המופרזת על עזרתה של ארצות הברית, גרמה רק לאכזבה אלא שיהיה זה גמר להאשים את ההנהגה המדינית של ישראל. על שהיא סמכה יותר מדי על עזרה זר זה. היא השליכה את יהבה על האמריקאים, לא כל־כך מרצון, היא היתה מצפיה להישען על כמה וכמה גורמים נוספים, אלא שכל אלה הכזיבו אותה. מי שזוכר היום את ההתבכאויות הציוניות של אישי ממשלה בבירים בפרשת בעד ישראל, ביטויים שיש בהם לציבות קיובות הזהות גמורה עם אירופה תקפים ביותר, יתקשה להזכר, שרק לפני כמה מעשור אחד, היתה צרפת עמוד התווך שעליה נשענה ישראל בכל מה שכרוך בהצגת נשק ועזרה. כאשר כל המקורות היו סגורים, כי אשר אפילו ארצות הברית מנעה אספקה של אקדח אחד לישראל, כנוי בן בבסמים פוליטיים. והרי אותה צרפת היתה מרבית מבוכר בבלחמה סיני הראשונה, כאשר מגושה לבד מכוסים בריטים הפציצו מבירת מצרית לטובתה של ישראל.

— * —

כיום אין המדיניות הישראלית מוכנה אפילו להתמודד על החזית הפוליטית האבודה שיכמה ברית המועצות. לנגד עיניה של הישראלי המבוגר, (להוציא אותן כנופיות טרוריסטיות וקומוניסטיות שהוך יוצאות דופן בגוף המדיני) בראית ברית המועצות בוקפת הריכה של איבה לישראל ולכל כה שבכים יהודים יכתה. אולם בהיסטוריה של ישראל החדשה שמור פרק של תמיכה סובייטית מצד אחד ושל זיקה רעיונית מצד כמה מנהיגים ישראלים למולדת הסוציאליזם.

כה שצלה לכל הדידות הכדומה הזאת אין צריך היום להרחיב צליה את הדיבור הוא רק שלא להעתיק על האבנים שהצטברו בלביותהם של רהידים. אפשר להרחיב את הרשימה של אירו־מפציות פוליטיות ההתמרכות כבנין קלפים, כמתפקד בבנין הציונות הרופפת, כבה כאמץ וכבה מבנין יתנדי השקיפה בבשלת ישראל בסיפוה שערים עם יבשת אפריקה השחורה, עד שביום בהיר אחד התר ליפי הכורים את צורם — אם אפשר להתבבא בסגנון זה — ובצפו בה בישראל יבכל הכוב אשר הצריקה לי תו ומי שהיה אתמול ידיד, נתגלה כאויב. ולא היינו רוצים לשאול: כמה בעיה סוציאליות אפשר היה לפתור בתוך ישראל, עם אותם כספים כרר בים שבזבזנו על קרן הצבי האפריקאי. אלא שבאותם הימים, חיפשו במהיגי ישראל בהשגת ואישיה ישראליות אפילו להתיקה לבת עד גדר נה, זו שבחפשת היוב קברים עם אשיף ועם ראש היהודים ועבר, כדי להצע אבלה "בהה כיום סבורים" כפי שהתבבא ביותר הימים.

הבטחון בנדיבים גרם אכזבה בתחום המדיני, אבל גם הבטחון בבן אדם שאין לו תשועה, גם הוא גרם אכזבה קשה. חלק כן הכבובה הפוקדת היום חלקים גדולים מן האוכלוסיה הישראלית. בקיקה גם באבדן הבטחון בהנהגה. הכל מודים, שדוקא בשעה הקשה ביותר לישראל נצבה בראשה, ממשלה אפורה, ממשלה שכה אין אף אישיות אשר בכוחה להקרין סביבה הרגשה של בטחון, של אימון בכות ההנהגה. אולי לא היתה התושה זו כל כך צוה, אילולא היתה בישראל, לפחות בחלק גדול שבתכנה, בטחון הישענות על האישים הכאריזמטיים שצמחה בראשה כמעט מאז הקמתה. לא צריך להרחיק לכת עד דוד בן גוריון שיסד מדינה זו על תילה. כספק אם נצביע על כוחם והשפעתם של אישים כגו גולדה מאיר, משה דיין אבא אבן, בתחומים הבטחוניים המדיניים ופנחס ספיר בתחום הכלכלי, שלמרות כל הביקורת הנשלחה לעברו, יש לו חלק חשוב בשגשוג הכלכלי שידעה מדינת ישראל עד מלחמת יום הכיפורים ואשר עדיין אנו חיים תחת רישומו, שנשוב שכימיה שכבות שומן שלא יקרה שום אסון אם נבכוך להיפטר מהם. אולי יוספו לנו בריאות ושנים טובות, אישים אלה יודו מן הבמה בי־נבימה שעל היום קשה להאמין לצד התרחשו, אם לא נבדוק להגדיה עתיקה יומין, "כד רבין רקיה על צבא צביר לנגדיה סמיותוה", רק סמיות עינים הוליכה את האסון של המלחמה והוצאותיה. אילולא נסתמאו עיניהם של מנהיגים אלה, היה המצב שונה בהרבה. עכשיו אנו חיים בתקופה שבה, נעלם מן האופק אותו בטחון עיוור בהנהגה, האנשים הצ־הוסים שוב אינם סובבים על התקופיה של אנשים.

אולי נגיום זאת בסיפור קטן, הצבע עצבאי ברחוב ביכור ביטחוץ, כולנו כא יותר בגיל הצגירה, גלוי ראש, ואיש עבר בפזנו, ובכבש עבר קסנו לבגיה לו, בה השגה כאילו זה היה כבוקשה, אולם, האיש הצבע לפנינו שאלה אחרת, שאלה שבכרדיה צוה את כותחתיהם של רבים אחרים גם אם הם אינם אומרים זאת, "מדוע אתם לא עושים שהמשיח יבוא? שאל וכמעט לא הוסיף, אלא זה. אין מוצא אחר. היה זה ביטוי צד של התושה יהודית מקורית כפי שהשו יהודים בכל הדורות. הצפיה לגאולה. הכמיה לביאת המשיח. ואין כודך לד־כה, שהיתה זו התקוה שהחזיקה יהודים בימי מצוקה קשים. נדמה לנו, שאותו יהודי אלמוני נתן ביטוי למחשבה של רבים, אשר גם אם אינם מעיזים לומר זאת כתוך שנהפטו להלכי רוח הבונים והשקפות כבר ברות ליהדות, הרי הם חושבים על כך יום יום, כאשר תכפו ובאו צרות רבות ורעות.

שוב אין האנשים בוטחים בנדיבים באומות העולם, שוב אין האנשים בוטחים בבני אדם שאין להם תשועה. בצר להם הם מתחילים לבטוח באלוקי ישראל וגואלו. אין לנו עסק בנסתרות, אבל אנו מאמינים, שכאן צומח גרעין התשועה. מהרגע שהתנפצו לרסיסים כל אותם אלילים שבהם נוצרה התהדמית של האמונה בכחי ועוצם ידי, כאשר חדרה עמוק לתוך ההכרה של היהודים, כי אין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים. שהגאולה לא תבוא בידי אדם ולא ברעיונות שוא, הרי הגענו לראשית הדרך של גאולה, אשר כמו תמיד בעיתות מצוקה הזרה עלינו באור הבהיר במפתיע, דוקא בשעה שבעיני בשר ודם נראה, כי אילו כלה כל הקיצין.

— * —

הסיסמא שיהודים טובים הפיצו אותה אחרי המלחמה והחלם. "ישראל בטח בה'" דיברה אל יהודים פשוטים יותר מאשר כל נסיון כושל אחר לרדם את תרוה הנפילה של אנשים שלפתע פתאום נאבד להם משענתם. אלה המאמינים יודעים שישועת ישראל וגאולתו איננה סך הכול של צי־בבה וכח פיס, בהיסטוריה היהודית למדנו את ההבדל בין מלחמה בני דורו של חזקיהו לבין מלחמתם של בני דורו של רבי יוחנן בן זכאי, "בני דורו של חזקיהו צדיקים גמורים היו, לא בטחו בכוחם ולא זרעם הרשיעה לכן, כי אם ה' היה מפחח חיל והאמינו כי הוא הנלחם להם במלך אשור. והיא אשר יפול חיל סנחריב לפגרים מתים, גם חזקיהו המלך הציבד בראש הצבא, הוא המלך הכבוד מורע היוה של דוד משיח ה' ובכי לא כן דורו של רבי, אשר לא היו צדיקים כדורו של חזקיהו, הבריונים אשר בעיר שניהלו את המלחמה, שמו בטחונם בעצבם ובכישר בעזרת ה', לעומת סבור היה רבינו שאין טעם להמשיך במלחמה ורק בדרכי שלום ניתן להציל הצלה פורתא. וההבדל בין מדיניותו של רבי יוחנן בן זכאי לבין זו של חזקיהו מלך יהודה, לא היה הבדל פוליטי רהשקפתי, כי אם תוצאה של המציאות ושניהם היו בדעה אחת, שלא בכח יגבר איש ושקר הסוס לתשועה. אלא שהם העריכו כל אחד את סגולות דורו והמבדיל ביניהם ועל פיהם קבעו את המדיניות וההתנהגות בעת צבור. לדאבוננו הגדול, הגבהים של היום, אף אינם מוכנים לומר: הלא אתה אלוקים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו, שם השם הם מלהזכיר גם כאשר הרב היה כונה על צווארם. (על פי "אבני שהם" פרשה וישי).

השאלה שבה התחלנו במי לנו לבטוח, התשובה, אל תבטחו בנדיבים, בבן אדם שאין לו תשועה, מעוגנת היום עמוק במשקפת עולמם של יהודים, שהיום יותר כאשר אי פעם אינם מחפשים אותה בפרשנות של "ניו יורק טיימס" ולא בדברי והבל והבהלה שבעצמיעים אנוואר סאדאת ואחרים, אף לא ב"עצות הטובות" שלוחש הד"ר קיסינג'ר המהלך עלינו איבים. וכבר השיב על כך הנביא: "לכן שמעו דבר ה' אנשי לצון מושלי העם הזה אשר בירושלים; כי אמרתם כרתנו ברית את מות ועם שאול עשינו חוזה, שוט שוטף כי יעבור לא יבואנו, כי שמנו כזב מחסנו ובשקר נסתרנו", נדמה שאין הגדרה ממצה ואקטואלית יותר למצבנו היום. אלא שהנביא גם משיב על השאלה, במי לנו לבטוח?, "לכן כה אמר ה' אלוקים הנני יסד בציון אבן, אבן בוחן (כבר גזרתי והעמדתי המלך המשיח שיהא בציון לאבן בוחן, רש"י), פינת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש" וכו'. מי שחי באמונה זו, באמונה על גאולת ישראל על ידי ה' משיח, אינו נתפס כלל לאותה אווירה של תבוסנות הכאון קודר כפי שנתפסו אלה אשר האמינו והלכו שולל אחרי בצאות שוא, שהיו מנת חלקם של רבים עד לפני שנה ומחצה. רק מי שחזור בבטחון צו, כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב, צופה בתקוה לקראת היום שבו יראו הכל, כי בהר ציון תהיה פליטה והיה קודש.

הרב ש. לורנץ

כיצד להבטיח

יודעת לי להביע את תמיהתי על הדיון המוזר בכנסת. נושא הדיון אינו אם לשלם או לא לשלם אותם 50 מיליון לירות שהממשלה כעריבה להלוואה התחייבה לשלם. הדיון הוא עקרוני: חברה ממשלתית הספיקה במשך זמן קצר להפסיד 90 מיליון לירות מתוך כל מיני תריגות, צנינים פלילייב וכל מה שקשור בכך. זו — אית אוצקה. הכנסת החליטה על דיון פתוח במליאה והתור היה לצפות שהספסלים של הממשלה יהיו תפוסים כולם ללא יוצא מן הכלל. מן הדין היה להניח שכל אותם אנשים הממלאים תפקידים, גדולים יותר או גדולים פחות, בחברות ממשלתיות, שמספרם בוודאי מגיע למאות, ישתתפו וירצו לשמוע את דעתם של חברי הכנסת. מן ההגיון היה להניח שענין "יורדי" יעורר הד בכנסת, בממשלה, ובציבור כולו, כי אם השערוריה של "יורדי" אין בה כדי לפקוח עינים ולהסיק מסקנות, איני יודע מה עוד יעורר אותנו, לאיזה הלם אנו זקוקים כדי להתעורר, כדי להסיק מסקנה שדברים כאלה לא יהיו בעתיד.

אזכיר רק בראשי פרקים את ענין "יורדי":

1). הפסד של 90 מיליון לירות טבין ותקילין, וזה מספיק:

2). מאזן מזויף או מאזן כוזב לפי הגדרתו של היועץ המשפטי, וכבר הוגש משפט בנדון:

3). שוחד של מיליוני דולרים, אינני יודע אם מדובר ב־4 מיליון או 5 מיליון.

4). נסיון על ידי חברה ממשלתית לרמות את מס ההכנסה על ידי פיתוי לרשום דמי עמלה, שהיו צריכים לקבל מאותם קבלנים בחיפה ומתל־אביב כתבועות על רכישת ציוד, כדי שאותה חברה ממשלתית לא תצטרך לשלם מס הכנסה:

5). וזה עולה על הכל. חברת יורדי התמחתה בענין פיתוח מים הולכת למשלולים שאין לה כל מושג בהם, שמא תאמרו שאני אומר זאת? את העובדה הזאת קבעה ועדת הכספים פה אחד, בענין זה לא היה רוב ומיעוט.

ואני מצטט: 1). חברת "יורדי", בנוסף לפעילות המקצועית שבה התמחתה — במיוחד בפיתוח מפעלי מים — עברה לקבלנות כללית (סלילת כבישים, בניית סכרים ובניית שיכונים), שבה לא היתה מנוסה ואף הגדילה את ההיקף הכספי והרחיבה את הפריסה הגיאוגרפית של עסקיה".

ובכן, חברה שאין לה מוש... אותם השטחים שהזכרנו, אין ל... שים, אין לה הכוח המקצועי — ומקבלת על עצמה סלילת כבישים, שיכונים, סכרים, בקניה בפרו, ב...ה, באיראן, בהונדורס, היכן מקבלת על עצמה הלוואה בריו... בזהה, ואין פוצה פה ומצפצף.

אם דברים כאלו — הזכיתי... מישהו דברים יהודיים — היו ל... בחברות ממשלתיות, אם פוקה עינינו האם איננו מוציאי המסקנות, כפי שאמרתי — אנ... שב שכבר נוכל להתייאש שאי... הממשלה הזאת או אפילו הכנס... ציא מסקנות. שמא מישהו יגיד... רת "יורדי" זה משהו יוצא דופן... חנו למדנו אחד מי"ב מידות... תורה נדרשת בהם: דבר שהיה... כלל ויצא מן הכלל לא ללמד על... עצמו יצא, אלא על הכלל כולו... אם אנחנו רואים שגם אחרי... לא הוציאו שום מסקנות, ה... של ועדת הכספים הובהר על ה... הכנסת מה קרוב לשנתיים; אחרי "יורדי" — פרשת ההחב... אל ופד ופד פרשיות — נשאל... שאלה: מה יביא אותנו להסק... קנות?

לפי דעתי המסקנות הן — בקצרה — הממשלה לא צריכה... סוק בעניינים עסקיים וזאת בשני... עמים: ראשית כל הממשלה, ממשלה, אפילו הטובה ביותר, מסוגלת לנהל עניינים עסקיים. ה... לה: קרי — פקידים, פקידים ש... אחראים על הפסדים, וההפסדים נוגעים להם, לכן באופן טבעי מסוגלים לנהל עסקים גדולים.

דבר שני, דבר פשוט ביותר, מה על הממשלה לנהל עסקים... כנס לסיכונים? הלא הממשלה בגדר של: זכתה — מלאכתה... שית על ידי אחרים. הממשלה שותפה בלי מימון ובלי סיכון... עסק, לפחות ב־70 אחוזים — 30 תוזים למעלה מזה. כותני... ידי מס הכנסה. נשאלה השאלה... לא צריכים להיות כולכן כדי? אל שאלה זו — בשביל מה הב... שלה צריכה לממן מפעלים כא... אין לה הכספים? הממשלה כשל... היום בצד צמודים — אם נביא ב... שבון את השנה האחרונה — 50 א... ולמעלה מזה. אם אנחנו לוקחים... מוצע — הממשלה בשלמת 25 אח... אם כי לממשלה אין כספים. לשם... לוקחת הממשלה הלוואות ומשקי... אותן בחברות ממשלתיות כדי לק... רווחים. כאשר בין כך היתה מקבי... 80 אחוז מהרווחים?

אומר דברי בשפת המספרים. ל... המאזן של שנת 1973 השקיעה ה... ממשלה בחברות ממשלתיות המצא... מ ב־1 מיליארד ו־700 מיליון לי... רות. הרווח לפני מס הכנסה הי... 350 לירות. לא צריכים לעשות חש... בון גדול — הריבית שהממשלה ש... לבת על המיליארד ו־700 מיליון הל... רות היתה הרבה יותר מכפי שהי... הרווחים, לעומת זאת, אם אנו... החברות העסקיות — איננו מדב... על חברות פיתוח שהיוזמה הפרטי... לא תלך לשם — הן בודאי של הב... רגת פרטית. ממילא הממשלה היתה... שותפה ב־80 אחוז בלי מימון ובל... כל הפסדים. במקרה שהיו הפסדים — כמו שקרה, כאן בהחברה "יורדי" — אותם אנשים פרטיים, והחברות הפרטיות, היו משלמים הפסדים אלה.

בין השנים 1969 — 1972 זו כש... הו. נמכרו 46 חברות בערך נומינלי של 200 מיליון לירות. זו היתה זמ... הו העיקרית ובאבקו של היועצב־ראש הממונה על החברות הממשלתיות, מר יעקב סלקו, אבל כאן — ואת אבינה משנת 1972 — לא נמכרה אף חברה אחת. השאלה הנשאלת לשר־האוצר, לאנשי הכלכלה ולוועדת הכספים לענייני כלכלה: היא: האם יש כלכלן אחד במדינה אשר יצדיק שהממשלה תנהל חברות עסקיות אשר ההון הפרטי היה מוכן ללכת לעניינים ה... אלה?

אני מבין את הענינים האידיאולוגים, אני מבין את מפ"ם, אצלם זה במקום דת — תחליף לדת — כשם לאומי: אבל 90 אחוז של חברי הכנסת הם בדעה אחרת. אם כן, נשאלת השאלה: האם גם אחרי פרשת "יורדי" אחרי כל הפערויות, לא הבנא הכ... בשלה למסקנה הפשוטה ביותר — למכור כל חברה שהיא עסקית, שהיא רווחית לאנשים והחברות הפרטיים ללכת לקראת זה. להדישה ולמסקנה זו, רבותי, ישנה הצדקה בוהדה ב־ביתו. הלא עובדה היא שאין בבצב היום השקעה הרצויה בישראל. ואם יעברו עוד מספר שנים ואנשי חוץ לארץ יתרגלו לא להשקיע אני חושב שזה יהיה מצוה שלא יוכל להקת... לציבת זאת באביב ב־1969 — הבית הממשלה תבירה בבשלתיות עסקיות, אני מניע שהיא הבצק בר בדיניות זו והצבים כבבצ ההן שאר חנו כל כך זקוקים לו, כדי שיביאו המשקיעים והרווחים של הממשלה לא יהיו פחותים, אלא גם יותר כאשר היא עושה זאת בעצמה.

אנחנו עומדים בפני משברים כלכליים בכל העולם. אנחנו צריכים להיות במדינת יתכם הוראה את ה... בילדי. עלינו להעתהדר מהחכמה שתבועדם יתן לנו ביליארדים, כא... שהיה משנים עברו. החברה הפרט... תיות יכולה להיות החליך.

המסקנות שאני מציע הן: א). לזרז מכירתן של חברות עסקיות רווחיות, ואני מקוה שבדיוק ימצאו לה בים לכך. ב). להקים ועדה פרלמנטרית קבועה אשר תעקוב אחרי ב... תולן של החברות הממשלתיות, הוא המשבן והמבקרים הבציבים של ה... חברות יהיו אחראים להפיח פאני להנבאהיה. ג). הצבעת כל אחראי כל מי שעובר על החוק בחברת ממשלתיות, בדיוק ואולי יותר כאשר התיק והאב להעסשהם של אחראים ה... עבירים על עבירות התבבה פרטית.

(דברים בכנסת)

החינוך החרדי בשווייץ על רמה חינוכית גבוהה

החינוך החרדי בשוויץ הולך ומתפתח הודות למאמצים המרובים שמשקיעים בו ראשי הקהילות החרדיות — כפר אתמול הרב ישראל אורלנסקי המפקח של החינוך העצמאי ליהודים ואיזור הדרום עם שובו ממקור בשוויץ שם עשה בשליחות החינוך העצמאי.

הציבור החרדי במדינה זו שנאלץ שנים רבות לשלוח את הילדים והילדות למוסדות חינוך לא יהודיים, דבר שהיה כרוך לעתים גם בחילול שבת. זכה להקים בתי ספר יהודיים בעיקר בציריך ולוגנו שם מתרכזות קהילות חרדיות גדולות יותר. אולם ההוצאות להחזקת בתי הספר הן גדולות וציבור ההורים נושאים בעול זה במסירות רבה.

הרב אורלנסקי אמר שנוא התרשם לטובה מן הרמה הגבוהה שהישינו בתי הספר שבהם מלמדים בני תורה את לימודי הקודש. בציריך קיים נוסף על כך גם "חדר" לתלמידים על יד בית הכנסת של "מחזיקי הדת" שבהנהגתו הרוחנית של הגאון משה חיים שנעלר, לצומה זאת קיימים בבזל ולוגנו "חדרים" אשר בהם מקבלים הילדים את החינוך החרדי לאחר שעות הלימודים בבית הספר הכללי. "החדרים" מתאימים את שעות הלימודים שלהם לשעות המקובלות בבתי הספר.

הקהילות החרדיות בשוויץ גאות על מספר רב של אברכים אשר ממשיכים את לימודיהם בישיבות ובכוללים בארץ ישראל. אברכים אלה כאשר חוזרים, ולא כולם חוזרים, הכניסו רוח חדשה בחברה היהודית במדינה זו. הוא ציין לשבח את שיתוף הפעולה שבין הרבנים החרדיים בציריך, וביתר הערים.

במיוחד הצלה של גם את עבודתה של אגודת ישראל בשוויץ שזכתה להישגים ארגוניים, הגרותיים וציבוריים חשובים. בפורום של הפסקנים העושים עבודתם לשם שמים. למרות העומס המוטל עליהם בהחזקת בתי הספר היהודיים מגלים הקהילות החרדיות את מלוא התענינותם ומגישים עזרתם למוסדות התורה "הצדקה" הזהה בארץ ובמיוחד לעבודתה של החינוך העצמאי שזוכה להערה רבה בקרב הציבור החרדי.

ל. בן דב

השקעות ממשלתיות על עבודה ועובדים

בשעה שנכתבות שורות אלה עדיין בעשך שיתוק חברת "אל על". עתה משהתדמנו מגועי המטוסים הכחולים־לבנים עת היא לכל אוהבי המדינה לעשות חשבון הנפש: מה קרה ליחסי העבודה בישראל?

השביתה הקיצונית הזאת מעוררת בלבנו שאלות קשות, הביטו אל השובתים, הן הם אינם נמנים על מעוטי היכולת וחסרי האמצעים. דובר הנהלה "אל על" ציטט משכורות בסדר גודל של 3,000 ומעלה ועד מעבר לחמשת אלפי לירות לחודש. שכר שאפשר להתקיים בו בכבוד אפילו בישראל הנתונה במשבר כלכלי חמור. העובדים רובם ככולם יוצאי חיל האויר, החייל המובחר בהיא הידיעה, באות המדינה. אלו אנשים שסיכנו נפשם ואשר עבדו מעל ומעבר לדרוש בשעות חירום, ועתה בעלמה מסירותם המופלאה כלא היתה, הם מוכנים לשתק את המדינה כולה בעבור תוספת אבסורדית.

כן תמהוה בעיני ההבסאודיות השובתים בנושא ההסתדרות. הם לא התרגשו כלל וכלל מן העובדה שההסתדרות הפקיעה מעליהם את הנהגת הנדיבה. מה שנראה בעיני ראשי ההסתדרות כהחלטה היסטורית, פורש ע"י השובתים כסערה בכוס מים. גאות ראשי המדינה היותה והינה על היותנו מדינה סוציאליסטית נאורה הנהה המפל לעוצמתו של ציבור העובדים, ההסתדרות אבד את כוחו ומשמעותו האמיתית. מישהו זוכר את היכוכים הגאה של ראשוני החלוצים "העבודה היא חיינו" את באותם על עבודה עברית. והנה תחת אשר הכוון פה מדינה של עובדים המוציאים לחמם בזיעת אפיהם, הייגו למדינה הנשלטת ע"י עובדים בשכבות השלישית של המילה. הם הורדנים, הם קבוצות הלחץ הסוחטות מאתנו תגמולים הטבות כיד הדמיון הטובה עליהם ואני חסרי אונים.

המשבר האמיתי של יחסי העבודה בישראל נעוץ בעובדה היות המערכת כולה מושתתת על תקנים ארכאיים שאבד עליהם הכלח. לא זו בלבד שאינם מועילים למדינה, אלא אף גורמים נזק. ההסתדרות אבדה כבר מזמן את מעמדה כנציגת הפועלים המנוצלים. היא עברה את הגדר והפכה לבעליה הקפיטליסטי העשיר והחזק ביותר במדינתנו הסוציאליסטית כך לברכה האבסורד בגבא את ההסתדרות כשותפה ב"אל על". אין על כן להתפלא על שוב בה בזלזול ציבור השובתים ביכולה תיהכה האוטוקרטית כאשר היא מיצגת למעשה חלק מן המעבידים. כזה גם המצב הצגום בסקטורים נוספים במשק. כשכוחות מנהלי חברותיה הרביה הרקיעות שחקים, וחברה העובדים היא החברה הציבורית היחידה שסירבה בתוקף עד היום לפרסם ברבים את משכורות מנהליה ולא לחינם. בתוך בעליהם העשיר מאוד של הקונצרנים הנצמדים ביותר במדינה בשטחים שונים, קשה להסתדרות לשמש פה נאמן להמוני העובדים. לא בכדי איבדו ראשיה את אמונם. כשהפועל מתבונן בנציגי ההסתדרות הנשלחים ליישב סכסוך בינו לבין מעבידו כשהוא מביט "בידידם המעבידנות" שאינו יודע מתי ואם בכלל הפעילו מכונה תעשייתית, קשה לו שלא להעלות חיוך של ביטול על פניו. קשה לו שלא לזלזל בהבנתם לצרכיו. יחס הזלזול של פועלי התחזוקה של "אל על" בגב הרשמי שלהם איננו מקרי, הוא מסמל את הפתות לאורך כל החזית שהלה במעמדה המגשר של ההסתדרות כמגן הפועל.

המאבקים המקצועיים בישראל כבר אבדו מזמן את צמידותם להגיון. ככל שמעמדה של קבוצת עובדים חשוב יותר, כך דרישותיהם מגוחכות יותר, ככל שגבירת האבסורדיות של הביצית כך חריפים הצעדים בהם נוקטים העובדים כדי להשיגם, וככל שהצעדים קיצוניים יותר כרוכים סיכויי הצלחתם. זהו המעגל האכזרי של היום. אתה שואל בכאב לב: האין להם עיניים לראות את אשר הם עושים? עובדי אל על למשל יוצאי בחיר יחידות חיל האויר — איבדו את כל האידיאלים? האם אינם יודעים כי בסופו של דבר הם הורסים פשוטו כמשמעו את אותה החברה הציבוריות הרווחיות הבודדות שיש לנו? הרס החברה איננו מסתכם בנזק הכספי הבכושר שהסבו למדינה בימי השביתה הגם שהוא גדול וכבד למדי. ההרס הגדול יתבטא באבדן אמון מחלום של אל על בקרב ציבור לקוחותיה הפוטנציאליים המעטבצם בלאו הכי עקב הירידה התלולה בתיירות. עוד כמה ימים של שביתה ונצטרך לחפש בנרות את העסק המסורף שישים כספו על קרן הצבי וירכוש לו כרטיס טיסה באל על. שכן כרטיס הטיסה הפשוט יהפוך לכרטיס הגרולה. ויעמיד את בעליו לפני מבוך של ניחושים. איך שביתה הפרדן? באיזו חברה אטוס ומתי?

עובדי התחזוקה למרות הצהרותיהם השחצניות לנהגות יודעים גם יודעים את משמעות שביתתם. אלא שיחד עם זאת למדו ושינגו את הכלל הגדול של החברה הישראלית: "איש הישר בעיניו יעשה ומי שלא יעשה — יסבול". זה היסוד הבונות מאחורי סכסוכי העבודה השביתות שאין להן קץ. אין אידיאלים, אין מטרות נשגבות, יש מרפקים ומי שאיננו משתמש בהם ישלם את המחיר. כך התרברבו הימאים שיתקו לא מכבר את ההסתדרות הילית: "לא איכפת לנו אם המדינה כולה תתפרק, אנחנו נקבל את שלנו". המציאות הר... כיחה את צדקתם. המדינה אולי התקרבה יותר להתפרקות. אבל הם קיבלו את שלהם. כך גם האנוכי בחדהמה הנובלה בהלצות להצהרה של מנהל מחלקה בכיר באחת העיריות בארץ. הלה הגיב בשידורי ישראל של תלונתה של מאזינה שנתקלה בקשיות ביורוקרטית שטותית. "הה־כלשלה מפקיד לפקיד עד שפקעה סבלנותה והתלוננה בשידורי ישראל. כה זצם המנהל במצח נחושה: מדוע העזה להתלונן ברדיו? היא היתה צריכה להגיע להירוכיות הגבוהות ביותר בעירייה. כי אצלנו האזרח שמתעקש באמת מקבל בסופו של דבר את שלו.

זאת יודעים גם עובדי "אל על" ועל כן לא נבהלו גם כאשר השביתה החברה את המטוסים. קשה להם להאמין שהחבוריי החליף לפתע עורו. קשה להם לעכל שהפעם לא תיכנע הנהלת החברה לדרישותיהם המגוחכות כבעבר. תקותה היחידה של ההנהלה היא בעקשנות ובהתמדה. הגיעה העת לרפא אחת ולתמיד את המערכת החולה של יחסי העבודה בישראל. נחוצה לכך יוזמה רבה ואומץ לב לאין שיעור. יש לנפץ מוסכמות ולקשל "פרות קדושות" שהשתרשו בחברתנו. אבל אין ברירה. כי כוח העבודה בישראל הוא האוצר הכמעט יחידי שיש למדינה. ישראל לא נתברכה באוצרות טבע רבים כדוגמת שכנותיה—אויביה. בעוד אלו תובעות את העולם באוצרות הנפט, אין לנו אפשרות לשלם להן כגמולן. האפשרות היחידה של ישראל להגיע אל העושר היא תוך ניצול מקסימאלי של מאגרי כוח האדם והמוחות העומדים לרשותנו. והנה מבחינת שיעור התפוקה לעובד מפגרת ישראל בהרבה אחרי כמעט כל המדינות המפותחות, שיעור האבטלה הסמויה הוא מבין הגבוהים בעולם המערבי, והמוח היהודי תחת אשר יוכל במלואו להמציא לנו פטנטים מוקדש עד תומו להמצאת תוספות השכר המפשיות המגוחכות ביותר בעולם. למען העתיד אנו חייבים לשנות את המצב הקיים. התיקונים הדרושים הם רבים ומורכבים והתקצר היריעה מלפרטם ולנתחם במסגרת זו. די אם נזכיר בקצרה את הבולטים שבהם: התיקון מערכת יחסי העבודה תוך ביטול ההסתדרות במתכונתה הקיימת. רפורמה יסודית במס ההכנסה, וביטול האפליה הסמויה.

כל בר דעת מבין שפירושם של תיקונים מעין אלו כהתים כהפכה גמורה וקיצונית בחברה הישראלית. אבל הקשא שביתת עובדי התחזוקה הוכיחה הנו אם היה לנו צורך בהוכחה עד כמה נחוצה לנו המהפכה הזאת. כל עוד לא תבוצע נמשיך להיות עלבנות הכוד אוניה של החתנותו של הפועל הישראלי שמעובד בבוטל הפך להיות אוהה האמיתי של מדינתנו.

מה יעשה הבן ולא יחטא?

גילוי הקבוצה הקיצונית "אבנגרד" איננו צריך להפתיע ★ זו תוצאה טבעית מהחינוך החילוני ורק נס הוא שמעטים יחסית נתפסים לזה ★ משמעות קיום מבצרי־תורה כתקוה יחידה

— מאת י. שפיגל —

הפיתוי של "מה יעשה הבן ולא יחטא", עולה כבאליו לנוכח אותה קבוצה שה"אור" על קיומה נודע השבוע, על רקע החקירות בפרשת רצח החיילת רחל הלר. התברר כי קיימת קבוצה שהיא קיצונית ביותר ויש בה כל האלמנטים של בוגדנות מהסוג החמור ביותר, לפי כל נתון יסודי של קיום לאומי של מדינה.

לקבוצה קוראים "אבנגרד", שהיא הקיצונית ביותר בניסוח הדרישותיה; זו אינה קבוצה שרוצה לברוח מהמציאות, עייפה ממלחמות ושואפת הדרגיה שקטה, אלא קבוצה עם מוטיב אידיאולוגי אנטי־יהודי מעמיק. לא מוסתר כאן שחברי הקבוצה הם אנטי־ציונים מובהקים התומכים לפתרון בעיית הפלשתינאים על ידי חיסול מדינת ישראל, אשר שהגיעו למסקנה, כי לא העקשנות הפוליטית של מדינת ישראל שלא לוותר על שטחים פה ושם, היא המפריעה לפתרון הבעיה, כפי שסוברים רוב הקבוצות השמאליות, אלא שעצם קיומה של המדינה מפריע לפתרון הזה, ואם זהו המפריע — צריך לסלק את "המכשול" הזה.

ה"אבנגרד" הזה, הוא פלג מיפלג, אשר נתפלג לכמה וכמה קבוצות, ביסודן יש ארגומנט אחד משותף: שנאה עצמית קיצונית, אף היא מתחלקת לדרגות שונות של חומרה. וזו, האמורה, היא הקיצונית מכולן. החדש כאן הוא, כי זו קבוצה שצמחה מתוך מדינת ישראל, מתוך החינוך הממלכתי ומתוך המחנה החילוני; אין כאן קשר לחוג או ציבור ששולל בתקופה זו או אחרת את עצם הקמת המדינה, לא לציבור שמתנגד לאופיה של המדינה או למי שרואה בלב שבור את דרך המדינה החילונית, במנותק מן העבר היהודי הקדוש והמקודש.

מתוך הציבור שהעמיד עצמו על עיקר אחד בחייו: המדינה, — צמח הנוער הזה; ומתוך החינוך שסילק הצדה כל ערכים שהם למען הערך היחיד ששמו מדינה — קמו קבוצות קיצוניות אלו.

— ★ —

אך אין כל פלא בכך. טועים אלה הסבורים שזהו "פגע" צדדי ובלתי מובן באחד מגלגלי המרכבה החילונית. זוהי תופעה טבעית לחינוך שכזה, והיוצא מן הכלל הוא, דוקא אותו כלל גדול של נוער שאיננו נוהה אחרי רעיונותיו אלו.

ולמה יפלא הדבר? אותם בני־נוער מסיקים מסקנה עקבית־קיצונית מן החינוך שקיבלו. אם המוטיב החזק ביותר בחינוך שקיבלו הוא, להתנתק מן העבר, לנתק את הכבלים הקושרים אותנו אל המורשה העתיקה ולא לקבל שום נימוק היסטורי־דתי המשייך אותנו לארץ־הזאת, — האם לא יכולה להיות מסקנה אחרת לבני־נוער חושבים מאשר זו, שבסך־הכל עשינו עוול לערבים שישבו כאן ואין לנו שום זכות לארץ הזאת? אם אין לנו קשר לא רק לאברהם, יצחק ויעקב, אלא אפילו לאבותינו מדורות קרובים, הרי השורשים של אחמד, עבדאללה ואיסמעאיל לארץ כזאת יותר חזקים ויותר איתנים. למה, איפוא, "גזולי" כאן את אדמתם ולמה "נבשל" אותם?

והאי נוסחה כל כך פשוטה וכל־כך מתקשרת לחינוך החילוני, עד שפלא הוא כי רק מעט מהנוער החילוני מאמינים בכך, ורק קבוצות המוגדרות כ"שוליות" חושבות כך ומסיקות מסקנות בהתאם לכך. אכן, נראה, כי רבים מן המנהיגות, בסתר־לבם, כמו חוששים לעתידו של הנוער במסגרותיו הרחבות בכל הנוגע לזיקה הלאומית שלו ולמוטיבציה של לחימה על זכות עם ישראל למולדת משלו. ובכל פעם שמתגלה כי לא נחלשה התנדבות הנוער ליחידות קרביות ולצבא־הקבע, קוראים מיד הצהרה או ראיון של אחד מהמנהיגים המעלה על נס את הנוער, וכמו הוא מתנאה אנחת־רווחה של החשש המקנן בלב שבתלוי לפי שעה, כמו האם שעצבים רופפים קמה כמה פעמים בלילה למשש את דופק תינוקה, לראות אם עודנו חי...

— ★ —

הקשר בין היותם של אנשי אותה קבוצה אנטי־דתיים, כפי שלא הוסתר בכמה מן הפרסומים, לבין היותם בעלי נתונים מובהקים של בוגדנות במדינה — הוא הדוק ביותר, ורק עיוור לא יוכל לראות זאת.

החינוך החילוני, שהוא בהגדרתו האמיתית יותר: אנטי־דתי, מציק לבני נוער את כל הנתונים להגיע למה שהגיעו אלו מה"אבנגרד". רק נס הדבר, שמעטים נתפסו למסקנות קיצוניות כמו זו שלהם. בני־נוער שלומדים לבוז לעבר שלהם, אם במישרין, על ידי שמציגים לפניהם את דמות "היהודי הגלותי" כשלילית ביותר, ואם בעקיפין, כאשר מלמדים אותם שלא ללכת בדרכיו של אותו יהודי, שלא לקיים תורה ומצוות כפי שהוא קיים, לא להאמין כאשר הוא האמין — כה יעשו ולא יחטאו ב"אבנגרד"? מה יעשו ולא יחטאו ולא יוקלו: להצדיק ישיבתנו כאן? למה לא יוכיחו מוחשיים בעיוות אינטלקטואלי של כסתן העשנות של המל־ שותראים בכל מסגרת [illegible] של התנשרבות הקיים בשלטונם של החילוניים?

בעיים שמעטים וקולטים את מרי־ מלונהם של קצפים חילונים, המת־ פורדים כבר מפספקו באדמה. [illegible]

התבוננה בשבת — למה לא יהיה לכה לשאול: למה דוקא אצל לקיים שבת ולמה לא אצל לקיים ישוב ארץ־ישראל? הן שני הערכים הללו נגזרו מאותו מקור ולהלחיותם שפכה מאותו מעין של אמונה וראשית ההתהוות של עם ישראל כעם. למה יידקו רק בחלק אחד מן המעיין ויכבדו את חלקו האחר?

מי שמתפלא על התופעה הזו, הרי הוא כמי שמתפלא על בנין שבתמוטט אחר שבמשך שנים מכרסמים את יסודותיו, כמי שמתפלא על ספינה שטובעת אחר שיושבים במשך זמן רב וקודחים חורים בקרקעיתה. זוהיא תוצאה טבעית של פעולה כזו. ה"אבנגרד" והקבוצות האחרות, הן התוצאה הטבעית לאותה מלאכת התירת יסודות וקיצוץ חורים במשך כמה דורות. זה ה"מוצר" היוצא מ"תרבותם" זו, ולא יתכן אחרת.

— ★ —

אמנם, לא לכך נתכוונו מייסדי החילוניות ולא בצורה כזו רצו לראות את התוצאות שלהם. הם רצו, כי־יקום דור חדש או עם חדש, אשר יאמץ לעצמו את ה"צורך" של מדינה עצמאית־יהודית עם צביון גויי, ללא כל קשר לתרבות היהודית העתיקה. הם היו־ לו עצמם כי ניתן להגיע ליצירת מוצר סינתטי זה, בלי להינתק מהרס היסודות.

יהדות התורה ניהלה על כך את מלחמתה ההיסטורית וזה היה היסוד העיקרי להתארגנותה המקיפה והעולמית, כפי שבא הדבר לביטוי בהקמתה של אגודת ישראל. את האסון הנורא הזה ראו מ ר א ש גדולי ישראל, אשר האריכו הן מפני זילזול כלשהו במבנה היהדות המוצק, המבוסס על תורה ומצוות, והן מפני האשליה המטעה שיוכל להתקיים מה שעלה על רוחם, להקים עם ישראל "חדש", על יסודות התרבות של כל הגויים. הם ראו לא רק את הסכנה הרוחנית אלא גם את הסכנה הפיסית הנוראה, זו שהיא נראית לנו עתה במלוא מוראה.

אנו חוטאים לעצמנו ולאמת ההיסטורית, כאשר אנחנו עושים כאותה לגילוי צפונות הויכוח ההיסטורי בין יהדות התורה לבין התנועה הציונית בעשרות השנים שלפני הקמת המדינה. אם נתוודע אליו יותר, נהיה נדהמים לראות עד כמה ראו גדולינו ממרחק של עשרות שנים את המציאות של ימינו אלה. בדבריהם ובכתביהם נוכל למצוא הרבה אמרות שמתממשות לעינינו בימים אלה.

כמה אוויליו הדבר, שעוד כיום הזה נמצאים כאלה המגלגלים ביחד אגרי שההכוונה לציונות ולתנועה החילונית? עד כמה שתתפצל החזות של המחנה החילוני להפלגות, לזרמים ולפלגים שונים, והאחד במסקנה אחת. כי אנחנו ה"כתבולדיים" ו"הלא־ציונים" הינם "סמויי־עיניים" ולא ראינו בפתרון הציוני את הדרך הנאותה לעם ישראל. כמה עיוורו בעפר כבודם של גדולים שכביכול מנעו "הצלת היהודים מהשואה", על־ידי שלא אימצו את הדרך הציונית. מעניין ששם שאלגיים כמקומם אינם יכולים לסלוח לנו על "החטא" הזה, וזאת אף בשעה שהם מדברים באכסטזה נמרצת לטובת הפלשתינאים, כשאינם מרגישים בעצמם מה צלחה לתנועה הציונית, שהדור השלישי או הרביעי שלה מהפך מלחמה למען זכות היהודים למולדת, ללוחם למען אחרים על אותה מולדת עצמה...

— ★ —

אלא שלא הכל בגלגל לפי ה"תכוריס" הציוני, ואל לנו לשקוע באנירת־יאוש למראה שקא־הגיון הריב בגוף החילוני. כפי שהדבר מתבטא בהופעה ששמה "אבנגרד", שהיא מרחיקה לכת הרבה יתר מאשר ההיקף המספרי של איזה קבוצה בת עשרות או מאות ספורות של חברים.

כי לבד איזה תכנית ציונית, צמחה בה ענף ההשגחה אחד הנסים הגדולים ביותר. אנו ההרגלנו לקיומן של ישיבות כאל תופעה טבעית; לקיומו של דור הודתי צעיר, המונה אלפים ורבבות, בארץ ובחו"ל — כבר מובן מאליו. אלא שלא כן הדבר. התהוים הטבעיים הובילו כולם אל "אבנגרד", יהדות התורה, דלה באמצעים, קטנה ומצומקת למול גוף ענק בהיקף מיליוני יהודים שהתאחדו ביחד להקדיש את כל האון והמרץ שלהם לשם ביצוע התכנית הציונית, לרתום את העם כולו מערכיו, להעביר את ילדי ישראל כולם לחינוך החילוני, לבטל מורשת, להרוס מסורת ולא להשאיר, הלילה, שריד ופליט ביהדות־שלאתיה האמונה על שורשיה־התורה כבריאה הוקם עם ישראל על יסוד התורה.

וכל הנתונים היו בידיהם למלא משאלות־לב זו. הם הגיעו לפיסגת ההצלחה בהקמתה של מדינה יהודית, מבכיר רב־עוצמה כאין כמוהו להר גשמת האווים שנהפכו בתוקף הנסיבות להפיכת־יסוד לאומית. לרשות בעיבה זו הועמדו מדינה על כל שלוחותיה ומכשיריה, ופלא היסטורי הוא, כי ממש במקביל לכך, החלה צמיחה מחדש, תחית־תקומה, של מבצרי־התורה כאן ובעולם כולו בהיקף ובממדים שאי־אפשר היה להלום עליהם; דוקא בתקופה שבה היתה החילוניות בשיא־נצחונה, החלה להיבנות הבנין המשקל בתנופה ובהיקף שאין לתאר אותם.

אלמלא אותו נס, שבכל שהתעצמקים בו אי־אפשר לצאת מגוד ההשתאות — לא היה, וחלילה, מפלט לעם ישראל בשעה קשה זו. היינו או כולנו, אנו ובנינו, "אבנגרד", אחד בדור, ההולך לאבד את עצמו מתוך חוסר דעת ושיקול. כמה מתוך מחנבו גבחכי עם זה? כמה גדולה היתה הבגידה מן החינוך שלנו? כמה אלפים נגרפו עם הנחשול הזה והיו עבה, בהחלט או שלא במודע, בעצה אחת ובעשיה אחת לפרק הכל, לרוקן הכל ולא להשאיר עתיד לעצמנו הזה, כבאורח־פלא נעצרה הגזירה והוחל גם ההיפך מזה, שגם הוגים אחרים, רחוקים יותר, שמו על לבב את הקירות אותם התלישו לצעיר, להתרבץ יותר בבתות וביחד בן היהודי, הקימו אף הם בתי־חינוך מוניב מכפי שהיו רגילים להם והם עוזרים בתוכם ובמסגרתם את מיטב הנוער ההודי הצעיר.

— ★ —

"אבנגרד" היא מילה לועזית, התרגומה לעברית: "חיל החלוץ"; ראשונים למפעלים קשים, דיהה שה"אבנגרד" האמתי, החלוצים האמתיים לכינון הצלת עם ישראל מן השואה הקשה הזו של החילוניות, היו אותם גדולי התורה החסידים שנעזרו בחסדי ה' מן השואה הנאצית, והם התחילו מיד לאחר מלהמת העולם השניה, ובמיוחד לאחר הקמת המדינה — בהקמת הישיבות ומבצרי התורה. ניצלו כמות שיכלו את היתרונות מהקמת המדינה הכל לשם יצירת תשובת־המשקל ההולמת לסכנת החילוניות הקודמת צור־ונגדים העומדת לאיים עלינו, במוקדם או במאוחר, במלוא התהומה שבה.

ה"אבנגרד" הזה כלל מערכה שלמה של יסודות אשר הבלית כולם הזהה אותה מטרה: "היתה לנו לפליטה כיום הזה", זו היתה מערכה שכללה מוסדות תורה חינוך, תנועה באגודת ישראל, עם פעילות פוליטית הכרחית חיונית, וכן הסך־הכל הזה יש לנו כיום את התקוה הגדולה והצידוד הגדול ביותר אל מול המבכל האכזבה הכרה שבהם הי המחנה החילוני, האוכל עצמו בראשה העצמי והופך כפיו באנחה יצער על כל אשר קרה ועל כוונת הלב שהוא נוהל לקראת ההופעות הנוראות של נוער בוצע בכל עיר, נוער הנתפס עד לכדי פעולות בגד בעצמו ובמדינתו.

ואם מישהו מאתנו נתפס לקדרות בשעה זו, יחד בא להשיב נפשו בכל אחת מעצמות הישיבות הגדולות, ייטיב לבו בבראה הכבב של צדיקים ופוליקים המהפכים כל היום בסוגיות הנצח של עם ישראל, הלומדים על יסודות הנצח, ועל אהבת התורה ואהבת ישראל וארץ ישראל. כאן היסוד וכאן התקוה וכאן גם העתיד שלנו.

ה"רחבה" והשטיבל

הרב י. מילשטיין

בעקבות הויכוח על עיצוב רחבת הכותל המערבי

מהנדסים, אדריכלים, מעצבי פנים ובתמכנים, מגישים הצעות בומד־ בסטיות, כמחשבים כיצד להכביס את את יפיפיתו של יפת באוהלי שם.

אלא שאינני יודע שבה שרוצים להכניס היא יפיפיתו של יפת או יפיפיתו של חם. האדריכלים המפורסמים למדו אדריכלות במיכללות שונות, האחד הראה את כוחו בבקסיקו, ד' מובן מאליו כי הוא מבקש. בתום לב, להכניס משהו מקסיקאני בכותל המערבי ובסביבתו, השני לבי ציור בסורבון הפריסאי, וכיצד הוא מסוגל לשכוח את האמנות האימפרסיוניסטית בבנית, שעדיין לא כבתה כליל בחוצות מונפרנס?

אחרים סיימו את לימודיהם בארצות מזרח אירופה, הקומוניזם, כידוע, איננו גורס עוט "הלכות" חדישות, אין הוא מצוין לא באקספרסיוניזם ולא בקוביזם, כל בנין, יהיה זה בנין הנ.ק.ו.ד. או בנין האודיטאליות ב־ לנינגראד, בנין בית החרושת לכותנה או בית צעירי הקמסומול — חייב לבטא את המארש הקומוניסטי.

אלא שאני ואתם — יהודים פשוטים של כל השנה, יהודים כאלה ההולכו, לפני שלושים או ארבעים שנה בעירות הקטנות, בקפוטות מלוכלכות או בקיות במבנסים שליזות או מבור לאות, וקנם אולי לא היה בטופה כוקנו של — להבדיל — טולוסטוי לזקן או טטליפין הרוסי הצורר היהודים, אולם הם היו יהודים פשוטים, והם התפללו כידוע לכם יום־ יום שלוש פעמים, ולא החסירו לבוא לבית הכנסת, לבית המדרש או לשטיבל, בבין לא פעם רצעו, נוטה ליפול, שקירותיו מצביעים צבע רחוב, והם התפללו שם בחום הלב, בדמעות ומן המקור, והם מצאו שם את שאהבה נפשם: את הנחום ואת התקוה.

וכאשר יהודים פשוטים אלה, שלא ידעו על תקופת הרנסנס, לא על רוקוקו ולא על הבניה הגותית, עברו בפתור ובמורא ליד — להבדיל, הכנסיות שהתנשאו לגובה של עשרות מטרים, שהוקמו ברוב פאר ובממון רב, שהקימו אותן גדולי האדריכלים, שהשתמשו באספקלריא הגותית, למדו ממיכל אנגלו חבריו — כשהם היהודים הפשוטים האלה, עברו דרך בנייני פאר אלה, ואף שמעו מבלי לבקש זאת, את הזמרה היפה, המקהלתית, הם נרעדו מגודל שפקד אותם, הארצו את מהלכם, להתרחק מהמקום הזה ככל שאפשר, להתרחק לא רק משום הפחד שבא אבן נוצריה תפגע בראשם היהודי, אלא גם משום שבניינים כאלה היו לזרא להם, הם ביקשו פינה בשביל עצמם, פינה פשוטה, אבותית פינה שתתחבק אותם, אם גופם ואת נשמתם, את גופם הבוכה ואת נשמתם הבוכיה, בפינה זו הם מצאו את עצמם כה חופשיים, כה דבוקים בנצח, כה נעלים ומתפללים מידי פעם, שלא ידעו כיצד אשר למצוא את האלוקות הנהדרה, זו המתגלגלת ביותר עם הבורא הגדול המשגיח הזה, הצם הנצח, שבת ללא הרס וללא הקדים, שהבהנה עשרים וארבע שעות ביממה ושלוש מאות ששים והמשה ימים בשנה, בכל הדורות, בכל המדינות בכל — — — זו היהדות שהיא כה פשוטה בהליכותיה וכה מרוממת ברוחניותה, כה מנביכה בהתרפקותה על אלוקיה, וכה כגאה באלוקיה המלוהה אותה יום יום, תמצא ליד שולחנו, ליד מיטתו, וליד גסיסתו ולידי קברו.

היהודים פשוטים אלה ידעו, כי בבנייני הענק הללו, במקהלות ובאורגלים לא תמצא את האלוקים היהודי, לא תמצא את ההנהגה היהודית, אולי אין שם אף קפיטה אחת, אולי אין שם אהוב על גבי הקיר ואף על גבי אדני החלונות השבורים, אולי בית המדרש הקטן או השטיבל, אינו כי נוקה בהנהגות כבתוק כבו — להבדיל ה— — — אולי שם ריח הבושם של הנשים הגבירים ביותר, מתערב עם ריח הבושם שמנסכים אותו לפני אותו האיש — נפים לאת, אבל הוא מביא מתקה על הלב.

בתים היפים הללו, שנבנו בשיטה הגותית, או הרוקוקו, של ימי הביניים או הרנסנס — בבואו כל רוגמי העולם, ואילו בבתי הכנסת, המדרש והשטיבלעך ישבו הנרגהים.

אולם כלאך הכוונת לא העיז אף פעם לעבור את כף בית המדרש הקטן, שדית הבילוט של שבת התפזר על פני מאות מיים, והמשכילים דאז כתבו כי את ריחו של בית המדרש "אפשר להתוך בסכין".

אולי, רבותי, אולי, אבל רק את הריח של בית הכנסת אפשר היה לחתוך בסכין ולא צוואר של אדם, ויש הבדל בין זה לזה, נכון?

והבניינים היפים הללו כאלו גולו את כבוות היהודים, כאלו ביגדו אחרי היהודים שנבלטו על נפשם, כאשר רדפו אחריהם בעלי הסכין והוהם בוארים, היהודים הללו, הפשוטים, שלא ידעו על היופי הבקסיקאי ולא על הקטדרלה המפורסמת של פאריז, לא על היופי הגרמני ולא על ההדר־ אגון או אלהמברה המפורסמים ביופיים הארכיטקטוני, ידעו כי בכל הקהילות הללו שרפו יהודים, נגזרו גזירות של גירוש ועל שמד, הם ידעו כי היופי הזה הביא עליהם את הרצח ואת ההשמדה.

לפיכך נגעלו מהם.

ועכשיו, כאשר זכינו להמצא תחת כנפי השכינה בארץ הקדושה, מבקשים אדריכלים שאינם מכירים לא את היהדות ולא את הכותל, לא המערבי ולא המזרחי, שאינם מכירים להבדיל בין קיר לבין הכותל המערבי, עכשיו מבקשים האדריכלים הללו להביא את היופי של חם, הרמאים — אלינו, להפוך לכותל המערבי צורה שלא ידענו דוגמתה. לא בימי שלמה ולא בימי החשמונאים. הכותל הרי נשאר כותל מערבי, גם כשרפו את הבנין כולו, גם כאשר הוא היה מכוסה אשפה במשך עשרות בשנים, גם אז הוא היה בשבילנו כותל מערבי האבי ואביותי ואבות אבותינו התפללו לעבר, כשבאנו לידי גם באשר הולבנו למות על ידי בעלי השיטה הגותית בבנייה.

ב.

שאלה פשוטה לכם: האם אינכם מתגעגעים לאותם בתי הכנסת הקטנים לאותם השטיבלעך שהיו הוקים מאד מנוקים, כפי שאנו רואים בבתי הכנסת המהודרים?

לאותם בתי המדרש של עץ, שקירותיו כבר נתקלפו מזמן, שספסליו עשויים בקרשים בלתי מהוקצעים נשאו עליהם גופים עייפים עד בוות, שברדפו הוך הפלוגה, שבבו לכיוך השיטה המביקת בשעה שבגיד ביטוי דים הלהים של מרבית הנרדפים. הרי שקעה המנובלה לשישה לאות היהדה למי שחרק לתיכה בגבע, כפי יכולתו, אבל יותם — למעלה מיכולתם.

האם אינכם מתגעגעים לאותם "בין כבתה לגבריב", כאשר השולחנות כיסו התות הוריעות שבשוני עליהם לומדי הגמרא, חיי אדם, עין יעקב, חוברות שיס, כאשר האורך נדהו בריח רע, הוליה, אלא כירת הבשמים של אלפי פסוקי תהלים שנאמרו מפלות השחר ועד שבה כאשמורת בלילה, על ידי יהודים שאפוי טבאק, שהוציאו מתוך כיסיהם המרופטים מטפחות אדומות־כהות, בזהבה שאף פעם לא ראו לובן בימיהם, ובהדצה ניקו את חוטמם היהודי, זה החוטם המפורסם, לאותם רגעים של אושר, כאשר שני יהודים נכלו את ארבעת ידיהם ויצאו בריקוד, לשם מה? סתם כבה, משום שרגליהם יהודיות מתרקדות סתם כבה לכבוד השי"ת ותולנו הטוב אשר ברא, כידוע לכם, רק לכבודו עבד ובהלתו.

האם אינכם מתגעגעים ל"שלש־סעודות" כאשר החשיכה אפפה את השטיבל, כאשר לא היתה כלל בעיא אם מותר או אסור להדליק חשמל, באשר היתה רק עששית קטנה דולקת ליד העבה, וכל השטיבל או בית המדרש היפש באפילה את לחיו המדבקנ של כל יהודי כדי לכספו, וזאת עשתה השבת שהתכוננה ללכת, היא ליטפה כל יהודי, משום שאהבה אותו עד כלות הנפש, כפי שיהודי אהב אותה.

או התישבו כבין או פחות או יותר של יהודים, מלכים בני מלכים ושרו על הנצח ועל ההוד ועל התפארה, ועל הטוהר ועל הקדושה. וניגונם היה כה עצוב וכה מתוק, כה מבומוגג וכה מכה־על־הנטא.

האם גם ברחבה של הכותל, אף אם היא הכותל המערבי שלנו, תהיה אינטימיות נפשית כזו? האם גם תחת האובליסקים, עמודי השיש, היופי המקסיקני — יוכל יהודי פשוט כמוני וכמוכם, להדבק בתוך פינה שלוה, שהתבק אותו, כפי שחיבקה אותו הפינה בשטיבל?

האם הרחבה המתוכננת תוכל לשמש לפתוח תהליך לשטיבל שלכם? לבית המדרש שלי? האם היא תביא לנו אותם האהבה, אותה הריח היהודי הכיפוסי, האם גם ברחבה הזו ימצאו מקום בניים מודים, שיוכלו לנוח ולהתפרקד על ספסל ישן מיושן, לנתור כאות נפשם, ולהרגיש כי הם בבית שלהם, בביקתה הקטנה שלהם בירכתי העיירה, האם גם ברחבה יהיה מקום לבגיד בישרים, בעל זקן כדובלל, ועינים בוכיות מתוכת עוני וצרת רבים, יהיה מקום לאומרי תהלים בכוונפא רבתי, לאומרי "אשרי תמימי דרך", בעל פה בקול התנונים, ללא חשמל, ללא תאורה סגנונית, באפילת של מוצאי שבת, לושבי ב"שבה תהכמוני". ה"אפליטיקאים" שהונצחו על ידי כל כותבי הספורים של השנים ההן, אבסים ללא על של פרנסה שכל העולם נבכא בכיתם והם מתכוננים כדי לצין עצה כיצד לשקם את העולם או כיצד להקימו מחדש?

האם תוכל הרחבה לשמש מקום מחסה לציבורי אורח נניים, שאינם מובאים מקום יותר חמים ויותר צנוע מאשר פינה אחת של בית הכנסת שלנו שנחרב ואיננו עוד? הרי הם, העניים שלנו שאנו מתעיטנים עליהם ועל עיביותם, יבה"ו כיד כאשר יראו את הפאר של ה"רחבה" המתוכננת על ידי אדריכל שלשלי את מקיצם במקסיקו או בסורבון או הושלגו השפעה מגהצה מקורבושיר המפורסם?

ואכן, הרי כה מתגעגעים לאותם התקופות שכולם בשבה אחת, שאור של שש ימי בראשית מבהיק בהם, בתוך אפילותם, שעושר בל יתואר מפוזר על גבי הרצפה הבלאילכלכה — — —

שכחתי להזכיר: האם אפשר להעלות על הדעת, כי אדם בשלבי יצאך לבשפק היטב את נעליו בטרם ירשה לו להיכנס לרחבה הכותל כדי להתפלל שם, במקום המקודש הזה ליבטר בשבתו?

הרי אני כה מתגעגעים לאותם השטיבלך ובתי המדרש, שקבלה אותנו בסבר פנים כה יפות בכל לבושו שהוא, בבלים מרופטות בכנופה בוץ, בפכפן ולוכלך בקבה של הגאפריה שלנו או בריח של דגים מלוחים או מאבק כל כותי הסדקית שמכרנו לגויים, שהייבו לציפותינו הירך עד אבל במר לוא ההב הלב, שפתחו את ידיהם כדי לקבל אותנו בימים מושלגים, בימי הסתו הגשומים, בקור הצו ובחורף —

(המשך בעמוד ה')

שכונות חרדיות יוקמו בדרום־מזרח ירושלים

"עזרת תורה" בונה שיכון של 300 יחידות דיור ★ קריה חסידית בתכנון

— מאת יוסף דרוק —

לפני מספר שנים כאשר פורסם עתונאי סדרת כתבות בעתון "מעריב" על התפרשותם של שיכונים דתיים סביב לירושלים עוררה אלו תרעומת קשה בציבור הדתי. היו שראו בהם מהדורה ירושלמית חדשה של "פרוטוקולים" של זקני ציון" הפעם כתובים בידי יהודי בעתון עברי, אך נדמה שרבים היו בציבור הדתי, האנשים שכתבות אלו עוררו בהם מחשבה האמנם טוב הדבר שאין אנו עושים כפי שהכתב תיאר זאת?

הרי באמת אפשר לומר שבכל ההופעה של ההתפתחות השיכונים הדתיים בירכתי צפון־מערב העיר שלכה ההשגחה ולא יהה של מחשבה בהבנגת לא של גופים צירוניים כלליים ואף לא של איזה שהוא גורם בציבור הדתי.

אין צורך להרחיק לכת. הבעיות, המאבקים של השבועות האחרונים במאה שערים, הן באשר לנגע למבני חינוך, לבתי ספר חרדיים, והן במה שנוגע לשירותי דת אחרים כגון בתי כנסת, מקוואה וכדומה. ידוע יפה כי בעיות אלו זועקות לפתרון בבמות וכמה שכונות אף דתיות מובהקות, ואילו בתכנון כוקיים היה מדובר, הרי גם אלו היו מתוכננים בזמנם. אך איננו זקוקים לראיות בנושא זה. מאידך יש רבים המקשים: מדוע באמת אין זעקה מירחות של ראשי הציבור החרדי החבבנגת ופעולת בשטח זה. ממתחים לדבר מציגים כי אילו כך היה, הרי כל הבעיות המתעוררות בעיקר בקשר למבני ציבור היו מוצאות תשובה באותה, ואכן חבל.

אך בעצם כבר סטינו מן הנושא אותו יעדנו לרשימה זו. הזכרנו את תשושותיו של העתונאי לגבי "ביהודי ירושלים בן הבצון". יש בידינו לבשר כי בתקופה האחרונה כבר החלה גם ה"הצרכה" דוחים.

נוף מרהיב עין

השבוע יצאנו בלוויתו של הרב ברוך סיניאק לבקר באתר הבניה של קרית בני תורה ע"ש הגרי"א הענקין זצ"ל, נשיא אגודת "עזרת תורה" בארצות־הברית. ההולכת ומוקמת בצפונלי הגבעה עלית עומר ארמון הנציב בשכונת תלפיות בדרך אפרתה. כרבים אחרים הופתענו לראות במקום מרהיב עין זה עבודות בניה בקצב מוהיר הנעשות בהתכנונו של משרד השיכון וביצועם של חברות הבניה הגדולות. באיזור כורה תלפיות מוקמות לפי שעה המשת אלפים יחידות דיור בבנייה ציבורית. במקום מתבצעת עבודות פיתוח ותשתית נרחבות. קרית "עזרת תורה" המהווה חלק בלתי נפרד מן השכונה החדשה תכלול 300 יחידות דיור, והוסף לכך יוקנו במקום כל מוסדות הציבור, המבפצים כבר בשלב של תכנון מתקדם.

מנהלה של "עזרת תורה" בישראל מציין בפני כי שכונה זו היא החלוץ הראשון של היישוב הדתי באיזור דרום־מזרח העיר. במקום מתוכננת גם קריה חסידית שבקרוב יוחל בשלבי הקמתה.

מחיר הדירות קבוע

לפי ההודעות של הרב סיניאק הוד־ כי העמה הרבצית יסתיימו בנייתן של כל 300 הדירות והוא מקוה שגם לפנית חלק של כנסדה הציבור. בהקשר אחד הוא בוכיה לנו עד כמה היא הקפיד על קיומו של "לזה הבנים", כך שיש תקוה שאכן ביום ההקפה האמורה התגוסס הקריה לתפארה.

כאמור, ייבנו במקום שלוש נאות דיורה לנודים, בחלק דירות בנות 2—3 חדרים, בחלק דירות קוט' בנות 4 חדרים. הזכות לרכישת דירה היא רק לזכאים לרכוש דירה בשיכונים ציבוריים והיינו זוגות צעירים ומשפחות מרובות ילדים, הזכות ה נבדקת על ידי משרד השיכון.

מחירן של הדירות לא נקבע סופית. הרב סיניאק מדגיש כי ההווה שיותחם בין הקונה למוכר לא יהיה צמוד למדד המחירים כפי שנהוגים כיום רוב הקבלנים המוכרים דירות. עד עתה כבר נרשמו יותר ממאה משפחות בני תורה מכל העדות והחוגים.

הרב ברוך סיניאק "עולה חדש" מארה"ב, חניך ישיבות ליטא, חש בצורה חזקה ביותר שהוא מקיים כאן בארץ שליחות מצוה לקומה ותחיקה של תורה בארץ־ישראל. הוא מנהל כאן מזה מספר שנים את הסניף הירושלמי של ארגון "עזרת תורה" והוא מהווה את הזרוע הביצועית של ארגון עתיר מעשים זה שיסודוהו גדולי רבני ארה"ב לחזק, לקיים ולהתמך במוסדות התורה והתלמידים. באמצעותו בציבור הארגון בעבקים קבועים, בסכומים עצומים, לתלמידי ישיבות בארץ ולמשפחותיהם.

עם גבהר בבקת השיכון זוה הארגון הקמתם של שיכונים לבני תורה השיכון הראשון בשכונת סנהדריה המורחבת בירושלים. כן השתתף הארגון בהקמת שיכון בבני־ברק.

שלא כפי שהיה נהוג בשנים עברו עת נבנו דירות שנמסרו לדיורים של בני תורה כאשר הרכוש נשאר ציבורי, הרי ארגון "עזרת תורה" בקיום את השיכון על אותו בסיס בו מוקמים שיכונים ציבוריים אחרים במדינה.

קשיים ותקלות

במה מתבטאת פעולתו של הארגון? — שאלנו את הרב סיניאק והוא מבביר: ראשית כל, בעצם עבודה הארגון והביצוע. נוסף לכך לא בנינו את השיכון לצבירת רווחים, על כן התאפשר לנו למכור הדירה במחירים מוזלים יותר. דבר נוסף: ארגון "עזרת תורה" העניק לכל משתכן הלואה נבבה בסכום של כ־15 אלף ל"י ללא ריבית.

כן מגולל בפנינו הרב הצם מן הקשיים והכוונות שהיה צריך להשקיע עד שזכה לראות בהתחלת הבניה. אין כלל צורך לומר שבתוגי משרד השיכון לא גילו התלהבות יתירה לאפשר הקמתה של שכונה חרדית בלבו של אזור חדש בעיר. כמעט שנאמנו הדברים במפורש: "לשם מה אנו צריכים לשכן בתוכנו העקר, שבת" ר' הרב סיניאק נתקל בחזיות של לך ושוב והזוה הלילה. יותר מפעם אחת שונו התכניות, אך לא אדם כמוהו ירפה. כאן מציין הרב את עזרתם הרבה של עסקני היהדות החרדית בכנסת שלא חסכו מאמצים והיטו עזרתם הפרלמנטרית להצלחת תכניותיו. הוא מציין במיוחד את יחסו הלבבי של שר השיכון מר אברהם עופר וכן השם של קודמו בתפקיד, שבאשה הגיעו הדברים לידיהם עזרו ושגו לקראת ביצועם הגלא של הבניה האדבה. הוא בבלה לנו שבעצתו כבה הוכנו הבניות מפורטה שכללו רק מחצית הדירות, אך לאחר דיון הוזן התנהה התכנית המקורית והועמדה על שלוש מאות דירות.

"עזרת תורה" פנה בבקשה למשרד השיכון להכיר בהתרגות מגודל הדירות המוכר על ידי המשרד לזכאים. במכתב מפורט עומד הרב על העובדה כי בציבור החרדי — משפחות הקריה — גודל המשפחה הוא דבר שבשגר ומקובל ולא יתכן להכניס בתנות צעירים לרכוש דירות בנות 60—70 מ"ר, דבר הגלול תוך מספר שנים להקצבה על ידי המשפחה הגדלה.

בית כנסת חדש

בדרך אגב מצביע בפנינו הרב סיניאק על התבניות האדריכליות המגדרות להקמתו של "בית עזרת תורה" בשכונת סנהדריה המורחבת. מוכר, נצרך במאבק על זכותו של הארגון להקים בית כנסת בקרבת השיכון שהוקם על ידי האגודה. לאחר עשית טובה להקצית לכצרה זו הכין של בניני ציבורי המובל עם בניני המגורים אותם הקימה האגודה לשיכונים של בני תורה.

הבית שיוקם יכלול בתוכו אולם בית כנסת בצורת משושה בשארון הקודש ייקבע בצד הדרום־מזרחי שבנך הר הבית. ברפסות לעזרת נשים ולח כביבה וביהולם נפרדים לגנים. כן יוקמו בבית 2 חדרים לשיבתם של משרדי האגודה. "עזרת תורה" מקווה להספיק את הבית לפני הפעלת הדגורות הסוציאלית של הארגון בירושלים. הבית יהיה גם מרכז תורה ותפלה לכל תושבי האזור.

ובתוך שאנו מתבוננים בתכניות המקוימיות של בית זה, מעיר הרב סיניאק כי בית הכנסת בשיכון החדש שיוקם יהיה בית הכנסת הראשון בירושלים שכיוון התפילה בו יהיה צפוני מערב, לצבר הר הבית, כאשר השיכון ממוקם בפנה הדרומית־מזרחית של ירושלים היהודית.

יש לציין כי שלא כבלל בשכונות הדתות בירושלים, מוקמת שכונה חדשה זו ליד ארמון הנציב בתחבון כפרי רוח של מוסדות הציבור השונים המוקמים יחד עמה כבר מן ההתחלה. כבר בהתכונים לבניינו של המרכז המסחרי הגובל עם הבתים הקונעים של קרית "עזרת תורה", המכריים והמבצרים השונים הם בביצוים בנייתם. החלק המרכזי של הגבעה בכיוון לבאר־לירוק, כבר הלם מוקלים בשכונה 2 קוי אוטובוס של "אגד", והקשר עם העיר הוא סדיר.

כאמור, מתכננים גם הקמה קרית חסידית באזור זה. בנתוק מה מבנה קיטבה כבר היום ישיבה אחרי, כל התחויות מבשיעות, כאמור, על תחילה ההבססותו של אזור זה הוא שישפיע חיים חרדיים בדרום ירושלים.

מה היא הכנסתו של סגן נשיא ארה"ב רוקפלר?

משפחת רוקפלר נדיבה מאוד ★ ל"קרן רוקפלר" הון של מאה מיליון דולר ★ בעשר השנים האחרונות שילם סגן הנשיא 21 מיליון דולר מס הכנסה ★ בעל מניות בחברת הנפט ארמק"ו ★ הציע להקים חברת נאמנות שתשלוט על הרכוש כדי לנטרל את ההשפעה שלו כסגן נשיא ★ הטרוסט של רוקפלר כולל 200 חברות

מאת כתב המודיע

לראשונה בהיסטוריה של הרוקפלרים, נודע לעם האמריקני כמה (בערך) כסף יש לנלסון רוקפלר, הממנו הקישו לאחים רוקפלר.

עד אותה שעה, כשעמד מר נלסון רוקפלר בפני ועדת הסנט כדי להחקר על הכנסותיו ותשלומיו למס הכנסה, על מנת לקבל את האישור של הסנט למינויו, ניסתה המשפחה, אחת המשפחות העשירות בארצות הברית, להעלים בעיני הקהל הרחב את עושרה. לכל היותר ידעו רק שלטונות מס ההכנסה לפי אלה המיסים ששילמו, בכמה מסתכם רכושם, אבל גם זה היה מוטל בספק, כיון שמשפחת רוקפלר נדבה סכומים עצומים למטרות צדקה. הקימו קרנות, שאחת מהן, המפורסמת ביותר והעשירה ביותר (מאה מיליון דולר) הוא קרן רוקפלר למדע, שאחד האגפים עוסק במחקר הרפואי, יש הי־רוקפלר צגאטי, ויש אוספי אמנות גדולים כאלה ששווים עשרות מיליוני דולארים, שנדבה משפחת רוקפלר, וכיון שבארצות הברית, יכולים סכומי צדקות הניכוי מהמס של ההכנסות, הם שילמו פחות בהרבה מאשר הרויחו.

והם מרוויחים הרבה, הרבה מאד, אפילו לפי מושגים של עשירי ארצות הברית.

בפני הועדה של הסנאט הגיש מר רוקפלר מסמכים, שהוא שילם במשך עשר השנים האחרונות סך 21 מיליון דולאר מסים, באותן שנים, לפי הצהרותיו, הסתכמו הכנסותיו הניקיות לכדי 46.8 מיליון דולאר, שמהם הוא העביר לצורכי צדקה סך 14.6 מיליון דולאר. בשנת 70 העביר מר רוקפלר לצרכי צדקה סך 1.2 מיליון דולאר ולפיכך פטור היה מלשלם מס הכנסה באותה שנה, כך הוא היה סבור, אבל שלטונות מס ההכנסה חקרו ומצאו שעליו להשלים סך המתקרב לתשע מאות אלף דולאר לשנת 70 בלבד, והוא שילם.

לפי הידיעות שבשבועון "ניוז ויק", (ספטמבר 74), נובעת הכנסותיו של מר נלסון רוקפלר ממניות שיש לו באימפריה הגדולה ביותר של נפט ומוצרי נפט "אקסון", סכום המניות הוא 435.000 ושווים מוערך ב־29 מיליון דולאר, מניות אלה מכניסות לבעליהן, לפי אותו שבועון, סך של 2 מיליון דולאר בשנה שעברה.

היכן פזורים עסקיו של רוקפלר? יש לו חלק ניכר בבעלות הנפט הגדולה הערבית אמריקאית: "ארמקו", שביחוד עם חברת הנפט הממשלתית, היא שולטת למעשה בכל עניני הנפט, ויש לה, עד היום, מונופולין בערב הסעודית. וכיון שפיסל מצוין להחליש את השפעת היהדות העולמית, לפי דבריו, על העולם כולו, נאלצה ארמקו, כלומר, הרוקפלרים, למלא את דרישותיו של פיסל, ובמוצאי הכרזות חברה אמריקאית זו חרם על ארצות הברית, כלומר, על ארצה ומולדתה של החברה עצמה, של הרוקפלרים, היא סגרה את הברזים לא רק בשביל אזרחי ארצות הברית, אלא גם בשביל צבא ארצות הברית באוקינוס השקט, והיא, גם זה לפי הידיעות של הניו־יורק, מממנת בחלקה את התעמולה האנטי יהודית בארצות הברית.

השאלה העיקרית כעת, לאחר אישור הביטוי, בפני מר רוקפלר היא, כיצד הוא יגיב, אם החברות שלו, כאשר הסכסוך בין ישראל לארצות ערב יחריף, המלך פיסל ידרוש שוב להחרים על חרם נגד ארצות הברית, ובעיקר נגד הכוחות המוזרים במדינות של בות בעולם?

לרוקפלרים גם חלק נכבד בתפוקת הנפט בונצואלה, שם אמנם אין בעיא של חרם על ארצות הברית בכלל סכסוך בין מדינות, אבל ממשלת קראקס עומדת להלאים את הנפט שלה, שנמצא עד עכשיו בבעלות, אבל השפעתה של הרוקפלרים היא מכרעת בדירקטוריון.

כיצד יגיב מר רוקפלר כסגן נשיא ארצות הברית, אולי — במשך הזמן, כנשיא ארצות הברית, כאשר ונצואלה תלאים את הנפט שלה, כלומר, תוציא מבנו ומשפחתו אחד ממקורות ההכנסה שלה.

כל הרוקפלר הרגיש בקשיים הללו, והוא לפני זמן מה הציע, לבחור את כל בניוהיו לחברת נאמנות, שתרכז בידיה את כל רכושו במניות, ועל ידי כך תוצא מידו השליטה על הבעלות והוא יקבל, כמו כל בעל מניה דיבידנדה, או — בצורה אחרת, כפי שעשה הנשיא קנדי המנוח, כאשר נבחר לנשיא בשנת 60, שמכר את מניותיו (והוא היה עשיר מופלג) ורכש ניירות ערך ממשלתיות. אבל הצעות אלה [illegible] עצמה ובעיקר לבורסה, נקל לתאר את המהומה שתקום בבורסה הניו־יורקית והאירופאית, הסוחרת בבניות, כאשר מר רוקפלר יטיל, בבוקר בהיר אחד, את קרוב לחצי מיליון מניותיו רק בארמקו, לרבבות מניותיו בחברות אחרות — למכירה בבורסה. ולא בכדי התלוצץ אחד מחברי הקונגרס, שאמר: אם מר רוקפלר באמת ירצה לצאת מהסבך, עליו למסור את ארצות הברית כולה לחברת נאמנות, ונוסף לכך, גם למכור [illegible] את ונצואלה . . .

כי יודעי דבר מספרים, כי ה"טרוסט" עליו שולט מר רוקפלר, כולל בתוכו לא פחות מאשר 200 חברות, והרבה של כל החברות הללו נמצא בידי ארבעת האחים רוקפלר, נמצא בקומה ה־56 של בנין רוקפלר מספר 30, לכל אחד מהאחים יש אף נכרת, שם מתכנסים האחים לישיבות שבועיות לדון בעניני החברות, בישיבות אלה משתתפת גם אחותם אבבי.

נוסף לרכוש בבניה: בחברות עצמאות שבתון שולטת המשפחה, יש לרוקפלרים נכסי דלא ניידי ששווים מסתכמים בהרבה מאות מיליוני דולארים.

ג'ון ד. רוקפלר הראשון, מייסד השושלת של הרוקפלרים, שהפך לאחד מיליארדר, הקים בעשרי אחוזה בפוקנטיקו־הילס, המשתרעת על שטח כאחוז קיט, שם היא הקים בתים לאלוקונו, בריכת שחיה ונהר [illegible] בלה, עשרות עשירים חמורים מבוטים על השמירה הקפדנית, כיום שזוהי של אחוזה זו מסתכם בעשרות מיליונים. יש להם רכוש רב בקרקעות ובעיקר לבדו נלסון רוקפלר, בונצואלה, שם הוא רכש, בלהד מניות רבות בתפוקת הנפט הגולמי, גם רפינריות ענקיות המעבדות את הנפט, אוניות המובילות את הנפט לכל קצוי תבל, וכן שדות מבנות ומטעים אחרים הפזורים על פני כל המדינה . . . יש להם גם הולדת רבות בשל הרבוע, ובהרים, "בתי מקישבטג" בפוקנטיקו רואד שליד הטירינטאון, לנלסון רוקפלר עצמו יש דירה אכסקלוסיבית בת 32 חדרים בשדרה החמישית, רחוב היוקרה של ניו־יורק, יודעי דבר אומרים, שדירה הקטנה כזו ברחוב יוקרה כזה, לא יכול להרשות לעצמו אפילו "מיליונר עשוי".

עכשיו יצטרך מר רוקפלר לעבור כדירתו הפרטית, לבית האדמירל, כפי שהקונגרס קבע. זהו קבינה לא נרגגה ולא באה לספק את המליארדר שבבקש להיות נשיא ארצות הברית, בית זה נבנה לפני 81 שנה אין בו, כמובן, אותם המותרות שהיהודים שמר רוקפלר הרגל בהם, אבל כאשר הנשיא אמר זאת לפנינו, הוסיף בחיוך: כמובן מר רוקפלר, צריך נשאר לו, לבל ביוך שבוע ההחילה עלך בפוקנטאל רואד שבטרטינגון, ובני רוקפלר חייך, כיון שידוע שהוא ואשתו אינם שמים לב במיוחד להוצאות ראוי־ הבית, המפריש על אבי אבי, כי ג'ון רוקפלר הראשון, שאחד המזכירים מצא אותו פעם מהלך על ארבע בחדרו ומחפש בשטו:

— מה אתה מחפש, שאל אותו המזכיר המופתע.

— נפל לי "דיים", ענה מר רוקפלר הזקן, שהיה כבר אז מולטי־מיליונר. (דיים זו מטבע של עשרה סנטים).

נכדו בוודאי לא יתכופף להרים מטבע של עשרה סנטים, אבל הוא איננו מבזבז את כספו, המותרות שיש לו בביתו, אינם, לפי דבריו, מותרות, אלא "דברים קטנים המקילים את חיי אשתו בהנהלת הבית".

הנשיא ידע, כאשר הציע למר רוקפלר לבלות את סוף השבוע בחוילתו בפוקנטאל רואד, זוהי אחת החוילות המהודרות ביותר של ארצות הברית, אולי לא ידע הנשיא, כאשר הציע לו את החוילה הזאת, כי יש לסגנו עוד חמש חוילות כאלה.

כאשר הגיע מר רוקפלר לוואשינגטון לאחר שהנשיא מינה אותו לסגנו, הציעו לו מתנים, להציץ לבית ה"אדמירל" משכנו בעתיד הקרוב, הוא סירב באומרו: אני מאמין לפעמים באמונות תפלות, ואיני רוצה לראות את הבית הזה לפני שהקונגרס יאשר את מינויי.

כתב אחד הוסיף לשאול, האם הוא יקבל את המשכורת המיועדת לסגן הנשיא.

"בודאי" השיב המיליארדר, "עלי קודם לברר בכמה היא מתבטאת".

הכתב בירר בו במקום, משכורתו מסתכמת ב־60.000 דולאר לשנה. סכום זה קטן ב־20.000 דולאר מזה שהמניות שלו מכניסות לו בשבוע אחד.

שמעתם? — אני חוזר: בשבוע אחד, כלומר: הכנסתו השבועית של מר רוקפלר, היא — 80.000 דולאר.

هكذا من الأصل

هكذا من الأصل

בשדה הספר

תוספות רבנו פרץ — בבא־קמא

תוס' רבינו פרץ, אחד מגדולי הראשונים ובעלי התוס', הופיעו לראשונה בליוורנו, בעת תקעים, כאז לא הופיע הספר בשלמותו זו, מלבד מובאות ...ה שהשט"ק מביא אותן בשם תלמידי רבינו פרץ. אולם כידוע, בעלי הרבה שגיאות בדפוס הראשון, לרוב הוכח כאשר במקום את המובא"ג בשטמ"ק לאלה שבספר, יש, מלבד התבדל החסר, גם שינויים בתוכן ו־בלשון, ומיוחסים סוברים, כי כפי ה־נראה היה בידי רבי בצלאל אשכנזי, כתבי יד או כתב יד אחד של תלמיד אחר של רבינו פרץ שכתב את תורת רבו, אם בלשון אחרת או שהבין אותה אחרת.

כפי שמודיעים המהדירים, הבכון להוצאת ספרים "אור הספר" שעל־ידי אגודת "שופל צדק", השקיעו בהו־צאה ד' עבודה מרובה, כפי שראוי כאשר ניגשים לקודש של דברים ש־באמרו כפי אחד מגדולי הראשונים, כלבד השוואות בין הדפוס הראשון וכתבי יד, הביאורים המובאים ב־שטמ"ק, מובאים גם קטעים שבכתבי יד התלמידים נרשמו כחסרים. כגון: בדף ה' ע"ב רשם הכותב "חסר שני עליך", ולא ידוע אם הכותב השמיט או שכתב היד של שני דפים אלה נאבד במשך הזמן, או שהמדפיס לא השיג את הדפים הללו ופרסם את הספר בחסר. המהדירים עמלו וטרחו הרבה, כפי הנראה, עד שמילאו את החסר, תיקנו את כל השי־בושים, הן שבושי לשון בלתי מובנים, עד שכמה פיסקאות לא התאי־מו לשטף הביאור, הן כעויות דפוס הנראות לעין.

המהדירים התגזלו בזלם ובאמצע עבודתם, כך הם מודיעים בהקד־מתם הקצרה (למה?) הגיע לידם כתב יד מהבריטיש מוזיאום מס' 417, הד־מתאים לתוס' רבינו פרץ שנכתבו מ־פי אחד התלמידים והמובאים קטעים קטעים בשטמ"ק על בבא קמא, כפי שהלומדים יודעים אותם.

כן הוסיפו המהדירים מראי מקומות ותיקוני לשון שלא ניתן להכניס בתוך השיטין.

כדי שלכבד את התוס' רבינו פרץ הן כמה שפורסם עד היום והן ממה שהובא בשמו בחלקים השונים של ה־שיטה מקובצת, מכיר את רבינו פרץ כאחד מגדולי המפרשים, ולמרות היותו נמנה על גדולי הראשונים, הרי ביאורו אינו כה קשה וסגנון הסברים ארוכים, כפי שרואים באחרים אח־רים, שיטת ביאוריו היא כשיטת בעלי התוס' ולא כשיטת המפרשים כפי רש"י, ר"ת רשב"ם או הריב"ן על מסכתות, אלא בדרך של שקלא וטריא, של הא"ה ודריל, אולם למרבה הפליאה מובנים דבריו בקלות יותר מאשר דברי התוס', שכידוע גדולי עולם עמלו על הבנתם.

הוצאת ספר, בפיוחד ספר הסמך עבודת הכנה מרובה, דורשת היום השקעה עצומה. במיוחד ספר זה א־שר לפנינו, שהוא מוכיח על העבודה הביונה שהושקעה בו כדי להוצי"א דבר בתוקן, הן מבחינה שליכות ה־ביאור, בתוספת מרובה, שלפעמים יש במובאות התדעות, הירוצים שאינם בדפוסים הקודמים, ואשר מאירים עיניים לאור העיון המדוקדק, והמהד־רים, המכון "אור הספר" לא חסך ב־הוצאות כדי להגיש לנו דברנאה ד בתוקן.

על עצם הספר הרי אין מה לומר. פרט לזה שהוספי התעוד בודאי יד־עו להעריך את העבודה העצומה ש־הושקעה בו ואת התועלת המרובה ש־ספר כזה מביא לכל בן ישיבה.

ד. ד.

הנ"ל תלמידי רבינו פרץ, על מס' בבא קמא, הוגה והושלם עפ"י שטמ"ק ו־כתבי יד. יוצא לאור ע"י מכון ל־הוצאת ספרים "אור הספר", שעל־אגודת "שופל צדק", ירושלים. — תשל"ה. רמ"ו עמודים.

שלמה סופר

דיני חוזים במשפט העברי *)

„ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים, ד, ו). הרמב"ן בפירושו על התורה שם כותב: „כי בחוקים ובמשפטים היעלות גדולות שהם תפארת לעושיהם כן האדם ואפילו שונאיהם ישבחו אותם בהם".

לו זכינו, היו כל עמי העולם לומדים את חוקי עם ישראל „אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים", כדי לקיים כראוי את מצות „דינים", שהיא אחת משבע מצוות בני נח. אך עכשיו שלא זכינו, לא זו בלבד שאין עמי העולם לומדים את משפטי עם ישראל, אלא אפילו בעם ישראל התקיים הכתוב: „ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם", וכתוצאה מכך מבוסס חלק גדול של המשפט במדינת ישראל על חוקי העמים כמו המגילה התורכית, המשפט האנגלי ועוד.

מאז הקמת המדינה מתריעה על כך היהדות הנאמנה, הדרישה להחזרת עטרת התורה — או כפי שמקובל לומר: „המשפט העברי" — ליושנה, מהווה חלק בלתי נפרד מהמאבק אותו מנהלים שומרי אמונת אומן על דמותה וצביונה של המדינה היהודית.

אך במחאה לא סגי — עם כל ה־חשיבות שיש בכך. יש צורך מעשי להראות כיצד פותרת ההלכה את כל הבעיות המשפטיות המתחדשות יומ־יום, תוך יגיעה ועיון רב בים התלמוד ובספרי הפוסקים, כדי לדלות מתוכם את פסקי ההלכה השונים לאותן ה־בעיות.

בואו איפוא, ונחזיק טובה לאותה חבורה של משפטנים תלמידי חכמים, אשר שמו להם למטרה לעסוק בכך, כדי „להראות העמים והשרים את יד־פיה של תורתנו הקדושה", וכאמור, לצערנו, לא רק ה„עמים", אלא גם רב"ב מבני עמנו אשר „בילדי נכרים ישפיקו", זקוקים לכך שיראו להם וילמדו אותם את משפט תורתנו — תורת חיים.

נקים כבר באותה חבורת תופס ד"ר שילם והפטיג, בנו של הרב הגאון רבי יהודה אשר והפטיג זצ"ל, מחברם של הספרים „דברי יהודה", „שלמי יהודה" ועוד, אשר עשה את מלאכתו אורה והורתו קבע, ולכותבת שפסק רוב ימיו במחקר וזכה שספריו הרבים נתקבלו בעולם התורה והי־שיבות.

ד"ר והפטיג משמש כמנהל בכיר לייעוץ המשפטי למשרה, והוא עוסק בהכנת חיבור ובמחקר בתחום המשפט העברי. לפני שנים אחדות פירסם את ספרו „דיני עבודה במשפט העברי". בספר זה — המכיל 1315 עמודים — בירורים בפירוט רב על כל הנושאים ה־קשורים לענייני עבודה ועובדים, זכו־יותיהם והתחייבויותיהם של פועל ושל בעל הבית וכל מה שמסתעף מכך. כשהכל מבוסס על מקורות ההלכה החל מת־נ"ך: התלמוד ועד לספרי השו"ת של־הדורות האחרונים. כבר כן הישיבים מדי פעם בפעם מחקריו של ד"ר ה־והפטיג במסגרת „סדרת מחקרים וסקי־רות במשפט העברי" היוצאת לאור בסיוע משרד המשפטים.

ספרו הנוכחי של ד"ר והפטיג: „דיני חוזים במשפט העברי" — קובץ גדול של דיני החוזים וכל הבסתעף מהם, כפי שבאו לידי ביטוי בספרי ההלכה והפוסקים עד ימינו אנו.

כובן מאליו שאין מקום במסגרת מאמר בעתון יומי להכנס לדיון לגופם של דברים. המעיין בספר יבצא בודאי מקום להתגדר בו בנושאים הרבים המובאים בספר. נמנה כאן רק כמה נושאים שהספר דן בהם, כדי שהקורא יקבל מושג כה על תוכנו של הספר.

שני הפרקים הראשונים דנים ב„הס־כם דברים". בפרקים אלה מביא ה־מחבר את המקורות שלפיהם הסכם דברים ללא עשיית מעשה, כמו קבלת קנין, התחלת בלאכה וכדומה, אין לו תוקף עפ"י ההלכה. אמנם מן הדין רשאי כל צד לחזור בו מהסכם דברים, אך כבר האריכו חכמים בדבריהם על חובת האדם לעמוד בדיבורו ולשאת ולתת באמונה. בספר מובאים מקורות רבים על חובה זו ועל מה שייך לכך, כגון ענייני „מחוסרי אמנה", „תרעומת", „מי שפרע" ועוד.

יש גם הרבה יוצאים כן הכלל, כלשון הגמרא: „הן הן הדברים הנקנ־ים באמירה" (כתובות, קב, א). ה־מחבר מונה את הדברים שנקנים ב־אמירה, כמו: התחייבות אבות בשידו־כים (שם); התחייבות ערב (ב"ב, קעג, ב); בעמד שלשתן (גיטין, יג, ב) ועוד. מעיינה המחלוקת המובאת בספר אם מועיל קנין בדברים במקום שיש מנהג. לדעת המהרי"ם „מועיל המנהג להחשיבו כקנין גמור", ואילו הרא"ש סובר „שאין מקח נקנה בדברים אפילו במקום מנהג".

בין הצ"קים הבאים לאחר מכן:

משות ומעיה — פרק זה כולל את הסוגיות השונות של „מקח טעות", „טעות שבדבר" ועוד. כאן מפורטים סוגי הטעויות השונים:

הטעם פגי — מושג זה מזכיר ביד את דברי רב הונא „תליוה ויהיב זביני זביני" (ב"ק, ס"ה, א). ואכבם כולל פרק זה דיון נרחב בסוגיא זו וכל הקשור בה כמו „מסירת מודעא", „ביטול מודעה" וכו'.

חוזה הגורל והימור — פרק זה כולל את המקרים בהם נהוג להטיל גורל כמו חלוקת נכסים — מצד אחד; ובשני „משחק בקוביא", „אסמכתא" וכדומה — מאידך גיסא. כאן מובאות דעות הפוסקים בקשר למשחקים שונים שהיו נהוגים במרוצת הדורות.

ידועים הם חילוקי הדעות בקשר ל„שוק האקיסקאקי", אם דומה הוא למשחק בקוביא או לא. המחבר מביא את הדיון בשאלה זו המובא בספר „פתחי תשובה" ... מצביעים דבריו של ר' אברהם שמעון סופר החולק בעניין זה על בעל „שלטי גי־בורים".

חוזה לטובת איש שלישי — עניין זה מזכיר לנו את הכלל „זכין לאדם שלא בפניו" שנידון בסוגיות רבות בש"ס, ואכבם בכלל נושא זה לכל צדדיו בפרק הנוכחי.

כאן המקום לציין שעד לפני זמן קצר סירב המשפט בארץ להכיר באפ־שרות שראובן ושמעון יעשו פעולה משפטית שתשפיע על זכויותיו של לוי, ואגב, בעקבות המשפט האנגלי הדבר בעקרון שחוזה בין שני צדדים אין בו כדי להקנות זכויות לאדם ש־איננו צד לחוזה — בניגוד גמור להלכת „זכין לאדם שלא בפניו" שבמשפט העברי.

בשנה תשל"ג איפשרה הכנסת את „חוק החוזים (חלק כללי)", שבא לה־חליף את הוראות המגילה התורכית והמשפט האנגלי בכל כה שנוגע לדיני חוזים. בפרק הרביעי של חוק זה: „חוזה לטובת אדם שלישי", נקבעו הוראות שונות המבוססות על הלכת „זכין לאדם שלא בפניו". וזו לשונו של הסעיף הראשון בפרק זה (סעי' 34):

„חיוב שהתחייב אדם בחוזה לטובת מי שאינו צד לחוזה (להלן — המוטב) בקנה למוטב את הזכות לדרוש את קיום החיוב, אם משתמעת כן החוזה כוונה להקנות לו זכות זו". סעיף זה קובע, איפוא, באופן כללי את זכויותיו של האדם השלישי („המוטב"), וכאמור, מאפשר בכך החוק „לזכות אדם שלא בפניו".

קבלת הלכה זו והלכות נוספות של המשפט העברי בחוק החוזים גרמה סיפוק רב למחבר, שהשתתף כנציג משרד המשפטים בכל שלבי עשייתו של החוק, הן במשרד המשפטים והן בוועדות הכנסת, כפי שהוא מציין ב„מבוא" לספר. אפשר, איפוא, להבין לרוחו כאשר הוא כותב שם: „בשני החוקים האלה [תחוק הנ"ל החוק נוסף

(המשך בעמוד ה')

*

*) ד"ר שילם והפטיג, דיני חוזים במשפט העברי, הוצאת מכון הרי פישל, ירושלים, תשל"ד, 416 עמ'.

המו"ל ד'
יום ש"ק ב' טבת תשל"ה

בצלאל לנדוי

לדיוקנן של הקהילות היהודיות בגולה

התקנות והסדרים ללימוד תורה עם הבנים

— מאמר שני —

מתוך הסדרה פרשיות בתולדות ישראל בתפוצות הגולה

היה זה טבעי כי במסגרת המאמ־צים להבטחת הצליגות הרוחנית בק־הילה ניקלשבורג, הופיעו מקום נכ־בד התקנות בענייני לימוד התורה, הכלולות בפרק מיוחד "עסק התו־רה".

התקנה הראשונה היא על כל תושב לקיים ולמדהם אותם את בניכם: "כל בעל בית מחויב לטפל עם בנו, ולא יקח אותו מבית הספר עד שלש ע־שרה שנים, הן ליקח לבשא ומתן או לשום שירות או לשום מלאכה. רק ילמוד הנער לפי דרכו, אם ראוי ל־מקרא או למשנה או לגמרא או ל־מנהגים וקריאת התורה, ודלת מה שצריך לידע כי איש בשם ישראל יכונה".

אם אין ידו של האב משגת לספק לילד את צרכיו או לשלם למלמד הוא זכאי לקבל עזרה בקופת הצ־בור ובחלקה מיוחדת הקרבה בשם "חב־רא קדישא דתלמוד תורה", ואל גי־בהל מהשם "חברא קדישא", שכן רק בדורות האחרונים מתייחד שם זה לחברות העוסקות חסד של אמת, וכל חברה תעובה נהבגתה כך. הפקידה של חברה זו היה לדאוג להלמוד תו־רה של בני העניים, והכנסותיה באים מאסף תרומות לפי התקנון פעם אחת בשבוע, ביום שני או ביום ח־מישי, וכן בשלש הרגלים כתרומות שנדבו בשעת הזכרת נשמות.

סידורים מיוחדים נקבעו להבטחת ליכודים סדירים הן לגבי שעות ה־הוראה מדי יום ביומו והן לגבי מספר התלמידים, וכדוגמא בעניין שמלמדי ג־מרא הורשו להחזיק בחדרם שנים ע־שר נערים "ושום מלמד לא יעבור על זה להחזיק שום תינוק יותר הכביע להשבון הנ"ל, אפילו בנו עצמו, וכל כי שיעבור על זה לא די שמחויב ל־להוציא מחדרו אפילו תוך הזמן, בלי שום תשלומי שכירות מבעלי בתים, אפי' פרוטה, רק יוקנס עפ"י ראשי הקהל ויוכרז עליו בביהכ"נ שעשה מלאכתו ברמיה".

כאידך על ההורים לשלם למלמ־דים את שכרם במועדו: "שום בעל בית לא יעכב שכירות המלמד שום פרוטה אחת, כפי כה שקצב עמו, כי אליו הוא נושא את נפשו, ולכמן כלא יתרעל בליבהו, ואם יסרב הב־ע"ב לשלם השכירות בזמן אחד יהא תוקף ביד הגבאים למלמדים לכוף עליו בכפיה ובחרם בבהכ"נ עד שי־שלם שכירותו של המלמד ויהיה לו הדין כמו חרם בי"ד בכל מילי".

תקנה מיוחדת מחייבת את הקהלה "להחזיק ישיבה, דהיינו שמחויב כל ראש הקהל בשנה שלו לאסוף בכל ר"ח אלול קהל ראשים וטובים הב"ה כשר קהילתו ויעצו ביניהם עפ"י רוב דיעות ככה בחורים יחזיקו, ונראה שכבר בימים ההם היתה דאגה ל־החזיק בקופת הציבור אברכים שה־ביעו רצונם להישאר באהלי תורה, תוך ויתור על חיי העולם הזה: "לפי רוב הכוסים התחייבו עצמם בעלי ה־בתים לפרנס את בני הישיבה במשך שבועות אחדים". כל בני הקהילה חיי־בו בהחזקת בני הישיבה "להוציא אותם בעלי בתים יושבי אוהל ה־הולכים בעצמם על הישיבה, ולמי ש־שיש בן או חתנו כאוכלי שלחנו הול־כים אל הישיבה, גם אותו ב"ב ש־יש לו מלמד בתוך ביתו או בחור אצל בנו שלומד עמו, הוא בחור ש־ראוי ללכוד ההולך אל הישיבה".

לכב גיום כספים יורשו גבאי ה־ת"ת לשגר תלמיד אחד בלבד פעם אחת בשבוע "ולהב להרשות לאחד ל זובב בכל שבוע ושבוע על פתחי ב־עלי הבתים, וגם בכל ערב שני בחודים הבעבת שיגבה יהיה להלוקה ההס־פקה".

הגבאים לא היו רשאים לפטור בני הקהילה מחובת החזקת התלמידים, ותקנה מיוחדת מחייבת את הרב ה־אב"ד ראש הישיבה "חלילה לו לעשות שום הנאות ממון, רק יהיה הכל לשם שמים, ליקח מי ומי הראוים ללמוד בישיבה, אמנם לפי תואר העניין אם הבחור עשיר יכולים גבאי הקופה ל־סול השתתפות בהוצאות ההחזקה הישי־בה".

ראש הישיבה הרב אב"ד מחויב ללמוד עם בני הישיבה, דהיינו כל ההלה הזמן מחויב להגיד ארבעה "חלוקים דרבנן" להדד את התלמידים, ואח"כ ללמוד שיעור גמרא בכל יום, ולהשגיח עליהם שיתמידו בלימודם ומחויב בעצמו ובכבודו לבוחנם".

כן הוא מחויב לבחון את בני בע־לי הבתים באחד מימי השבוע ביום ה' או ביום ו' צכ"פ בתורק עד כי בשבט וביקרו עד כו מבתם, ובאם לפ־עמים לא יהיה לו פנאי להרב יכבד ללמדן אחר במקומו; והתלמידים מ־בקהלה מחייבים לשלוח את הילדים לבחינה, ומי שיסרב לשלוח הרשות ביד הב"ב לנכות לו שכירותו מן אותה שבוע".

התקנה מיוחדת מחייבת מינוי לפחות שלשה מגידים, "לומדים מופלאים ודכ"ש שנים מהם יהיה לפירוכנים שיכולו לדרוש בדברי אגדה, "המ־שיך לב האדם ובדברי תוכחה ומוסר, הם כהחייבים ללמוד כל יום ולילה, ההינו בהלכות במשניות לקיים "וה־גית יומם ולילה" ואל יצא שום מגיד בבהמר שלו בבהכ"נ הקהל יצ"ו, די־ילמוד שבה, וכל מגיד אשר לא ילמוד בבהמר של — — —

כבהוג בקהילות ישראל והדבר בו־כר בכגן אברהם סיגן רצ"ב מקיה "המהגג לדרוש בשבת קודש בנוהה", ובהתאם לתקנה חייבים שלושה המ־גידים לדרוש בשבת ברבים בכל שבת ושבת קודם תפילת מנחה בביהכ"נ הישנה ובביהכ"נ החדשה, דהיינו שעה אחת קודם מנחה.

רשות הדרשה ניתנה רק למגידים הקבועים "ואסור למנהיגי הקהל לכבד לשום אדם לדרוש ברבים בבהכ"נ הי־שנה בשבת כ"א אב"ד או דיין בקהלה מפורסמת, אמנם להישבים בקובעים ניתן לכבוד לדרוש בבה"כ, ואפילו למי שבעשה בר מצוה יוכל לדרוש ברבים, וכל הדרשה יהא דווקא בת־פילת מנחה קודם קריאת התורה".

מנהגי בית הכנסת

בהתאם למנהג קהלות האשכנזים לעורר את האנשים ללכת לביהכ"נ, קודם התחלת תפלה שחרית היה השמש דופק בפטיש עץ על דלתות ה־בתים, היה גם בניקלשבורג סדר מסו־יים לפיו מחויב השמש לדפוק ול־עורר לבית הכנסת בימי החול בשעות אלו המבוארות להבא, דהיינו מן ר"ח חשון עד ר"ח אדר בתחילת כיד אחר שיעלה עמוד השחר, ומן ר"ח אדר עד ימי הסליחות בחמש שעות ובל יאח־חר".

אף נקבע מסלול הקריאה "בכל ר־חובות היהודים, דהיינו מבית יין ש־רף שבקצה הרחוב ותוך הרחוב הג־דולה מלמעלה למטה, ובחזרתו בתוך הרחוב הקטנה. השמש יעשה זאת בלי שום קבלת שכר, ומחויב להכריז בקול רם, בן הקצה אל הקצה כנ"ל, וכ"ב ברחובות שבתוך הגינה".

כדי להבטיח את התפילה בציבור נקבע ש"איש לא יפתח את החנות הן אנשים או נשים הן ע"י עצמם או ע"י ב"ב ובשרתיהם, למכור שום דבר אפי' בימי הקיץ עד אחר הי־ציאה מביה"כ הישנה, אפי' אם הת־פלל כבר אצל השכמה". כן נקבע ש־איש לא יהין לקנות דבר מה בהח־ניות או למכור קודם יציאת ביה"כ הישנה.

במסגרת המאבקים למנוע פירוד ופיצול, ולהבטיח, "ברוב עם הדרת מלך" נתקבלה תקנה מיוחדת ש"אין בעל בית רשאי לעשות מנין בביתו באקראי, ולא בתבידות וגם אינו רשאי להביא ס"ת לביתו, אך אם יהיה מהצורך לקבוע מנין בביתו ע"פ איזה סיבה לא יהיה פכ"ש יותר מד־כות ההוצך דהיינו קודם שיגיע ימי ההוצך בהחייב אותו הב"ב ליקח רש־יון (צעטיל) משלשה גבאי צדקה עם ההוהבת, הם לא יתנו רשיון אם לא יתן מקודם לצדקה ששה זהובים בלי מחילה, ורק לאבל רח"ל ניתן לקבוע מנין בביתו והרשות בידו תוך שבעה ושלושים בלי שום רשיון ד־השלומין כלל, ולא יותר משלושים יום, ואם רוצה לקבוע מנין בכל ה־שנה מחויב ליקח רשיון וליתן לתוך קופת הצדקה שנים עשר ריינ"ש בלי מחילה כלל, יוצא מן הכלל הרב, אב בית הדין או ראש בית דין, אשר יש לו תלמידים ורוצה להתפלל בי־כי עבודי דגירסא, רשות בידם לע־שות מנין בביתם, בלי שום השלומין ובלי צעטי"ל".

בין שבמבצאו נשים שהיו באות ל־בית הכנסת נקבע כי "הנשים יקדימו לבאת בבית הכנסת, שלא ילכו ער־בוביה עם האנשים, בין בחול אחר קדיש שלינו לשבה ובשבת במנחה קודם פרקי אבות וברכי נפשי, ולא יעמדו לפני בית הכנסת, וישגיח על זה השמש ויוכרזו פעמים בשנה בכל בתי כנסיות".

בין עזרת הנשים ובית הכנסת הפ־רידה מחיצה עשויה בסוג חלונות ש־נקרא "גגאטר", ובתקנה מיוחדת ש־לה "גגאטר", ובתקנה מיוחדת ש־בשעה היוצאת והכנסת ס"ת פותחות הנשים ועומדים בעזרה ומסתכלים לתוך עזרת אנשים, ויש לחוש גם להיפך ח"ו, והוי מצוה הבאה בע־בירה, בכן חלילה להיות עוד כהיום הזאה, ולא יעשה עוד במקומותינו רק יתוקן במחיצה שלמה, כדי שלא יוכלו לפתוח שום דלת קטן או גדול, להסתכל בביהכ"נ כל זמן התפלות, יהא הפאר־הצגג לפני ה"גגטר" רק בשעת הוצאה והכנסה יכולים להסיר ול־הסתכל תוך הגנטר לבית הכנסת, וכל כי שעוברת על זה יוקנס לצדקה, וכן לא תעלה למעלה מן המחיצה כ־די לראות לתוך עזרת האנשים — והעוברת על זה תהא בקנס לפי ראות עיני הגבאים".

כמו בקהילות אחרות נהג השמש להכריז קודם שיתחיל החזן ברוך ש־אמר "אסור לדבר בין ברוך שאמר עד אחר התפילות שמונה עשרה". קודם תפלה הלחש ידפיק השמש ב' פעמים על השולחן, כדי להשהיק ה־עם ולא יבלבלו הציבור, וקודם הת־חלת החזן יכריז השמש "שתיקה יפה בשעת התפילה", וכן קודם שיתחיל המהן לברך בשעה עליותו להורה יכ־ריז השמש "שתיקה יפה בשעת קרי־את התורה".

יש להוסיף כי עוד בעל תוספות יו"ט תיקן לברך בשבת אחר קריאת התורה "כל איש הכוצר פיו ולשונו מלהפסיק בשום דבור כן ברוך ש־אמר עד גמר התפילה." ובפנקס גר־מייזא כבר נמצא כי שברך "לנזהרים לדבר שיחת חולין בעת התפלה".

אין כאן מקום להרחיב את הדיבור על הפקידי השמש בבית המדרש "שהוא מחויב להשגיח השגחה פר־טית על הבהכ"נ ועל אצבר בתוכה, לשמרה בשמירה מעולה, ולנצול בפ־ניבי והיצוף", אילם עניין מיוחד ב־תובה שהוטלה עליו לשמור על ה־"אינבנטר" בפנקס מיוחד: "ירשום כל ספרי התורה וכל כלי קודש ובגדי קודש ושאר דברים של בהכ"נ בפנקס מיוחד, ויהיה אותו פנקס מונח אצל הפרנס החודש, וכל פרנס החודש ב־חדשו יעיין אם הכל נמצא כפי ה־נכתב בפנקס באין גרעון". — — — ובכל חודש וחודש יראה כל כלי ה־קודש ובגדי הקודש וס"ת ושאר ד־ברים אם הם בבספים בלי חסרון, ובאם שחסר איזה דבר קטן או גדול כהחייב להודיע כיד בלי שהיה לפרנס החודש, כדי לעמוד על החקירה עד שימצא לאור דבר האבדה".

אנו למדים איפוא שתקנותי הקהלות הקיפו מכלל העניינים בחיי הציבור היהודי, אולם החשיבות מיוחדת היתה להקנות שהותקנו בקהילות שונות ד בתקופות שונות להבטיח טהור המ־דות ולמנוע סכנת המותרות,

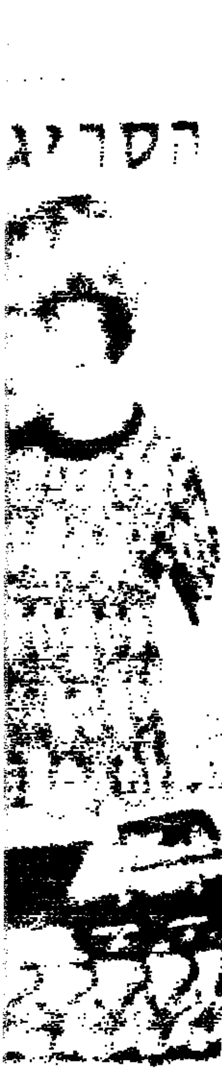

לחם אחיד, לא לכל אחד

"מדוע אי אפשר אף פעם להשיג לחם שחור, רק לחמניות פ־תות ולחם לבן?"

את השאלה הזו אני שומעת כמ־עט כל יום בכבולת, וזה לדעתכם משיב על כך התגובי?

"על הלחם השחור — המאפיות למ־סידות, כל ככר הן מכרות בהפסד, וזה לא משתלם להן".

כה שברור הוא, שגם אם לא נאמין כי המאפיות "מפסידות" מ־מש על הלחם השחור, הרי לכל ה־דעות הן מרוויחות יותר על הלחם הלבן — ולכן אפשר ביותר קלות להשיג אותו.

מה שברור עוד יותר הוא — כי יש מחסור המור ביותר, ומזומני, — בבכיות הלחם המעוולת.

גם אם יש קשר כל שהוא בין ש־תי עובדות אלה, וגם אם אין כוונה בדבר, — (קשה להאמין); הרי מאי־דך הציבור מוכרח לקנות לחם. ומי שאינו מוצא את הלחם הרגיל, נאלץ לקנות את הלחם המיוחד, ויהיה זה בצורת פיתה, או לחמניות, פרוס או חי. הדבר טוב מאוד למצבן של ה־מאפיות וגם של חנויות המכולת ש־ודאי מרוויחות יותר על מוצר, גם אם הוא לחם — יקר יותר.

מי שמפסיד כאן הוא הצרכן, ועד שלא יתהל לאפות בביתו הוא יאלץ לאכול להם לפי תכתיבו של בעל ה־מאפיה.

כה שמרגיז עוד בכל העניין הוא, שלחמניות אפשר להשיג בכל שעות היממה — וכנראה יש להן ביקוש, כ־פוי או רצוי, גם לחם לבן, לחם מיו־חד ולקם קיבל או פרוס אפשר להשיג בזמנים סבירים ובכמות סבירה, אך הלחם האחיד הפשוט והבריא בא בשעות משתנות ומדי יום ביומו מת־חיל המירוץ אחריו מחדש.

ועוד שכתבו — שכתבו את התו־רבצים הרבים שבהם משתמשים כדי לא לספק אותו בכלל לשוק: ביום ח־מישי, מספקים עוד פחות למכולת, משום שמיד בצהרים אפשר לקנות חלה מהוקה. (שמחירה פי שנים מ־דיוק ממחיר ככר לחם שחור ומשקלה פחות ממנו) בעלי המאפיות אינם רד־צים, חלילה, לקחת אותנו, הם דוא־גים לכך "שנאלץ" לקנות את החלות האלה.

ביום שישי אין בכלל לחם שחור. בערבי חגים אין לחם שחור, ביום העצמאות, ביום ירושלים, באחד ב־מאי ובתאריכים משונים כאלה, — אין להשיגו — אבל הלות — תוכלו להשיג בשפע.

כשירושלים כוסתה שלג בשנה ש־עברה, חיכינו למצאית הלחם, היא איחרה מאוד מאוד, באה לפנות ערב, ובקושי. כשקומנדקר מלא לה דרך — אבל, — בעל המאפיה לא שכח את רווחיו — והיא היתה מלאה... ב־חלות, כמובן, ניחשתן! לפני שנתיים היה עוד יותר מוצלח — הקומנדקר הצבאי הביא אלינו רק... — לחם חי!

ועוד הערה קטנטונת, משום שהיא נוגעת בעניין קטנטן — ההפרש בין המשקל הרשמי והמשקל המעשי של ככר הלחם, כמעט תמיד משקלה של ככר לחם, שצריך להיות 750 גרם — הוא רק — 600—650 גרם. יש אולי רעיון כיצד להתגבר על כך?

משהו ממטבחה של אמא

מטעמים מבצק עלים

הכנה בצק עלים אינה כה מפחידה כמו שנדמה לך, זמן ההכנה אינו עו־לה על 20 דקות, וזמן "ההשלמה" מב־קר, בשלוש שעות, בזמן זה את יכולה הרי לעשות כבל העולה על רוחך.

עבור ק"ג בצק:

3 וחצי כוסות קמח (חצי ק"ג).

400 גרם מרגרינה לאפיה (2 חבילות)

2 כפות שמן

1 כוס מי קרח

1 כפית מלח

2 כפיות סוכר

הפרישי כוס אחת קמח, ושבי בקע־רה גדולה, הוסיפי את השמן, המלח הסוכר, ערבבי הוסיפי כהמים הק־רים תוך ערבוב וליישה. בקי את ה־מים עד שהבצק מגיע לנקודות הכת־אימה ללישה, יתכן שתשתמשי רק בשלושת רבעי כוס מים, על כל פנים השתדלי שהבצק לא יהיה רכוב ו־דביק מדי. לושי וצרי כדור בצק, עטפי אותו בניילון ושכרי במקרר עד שתסיימי את השלב הבא. חתכי את המרגרינה לחתיכות קטנות ביו־תר, שימי בקערה והוסיפי לחתיכות את כוס הקמח ששמת בצד קודם לכן; ערבבי את הקמח והמרגרינה במזלג ואח"כ באצבעותיך עד שמתקבלת ע־סה אחידה פחות או יותר. הדקי את אצבעותיך את העיסה וצרי מלבן ב־גודל 10—15 ס"מ.

הוציאי את הבצק מהמקרר וערכי אותו על משטח עבודה מקומח, הב־צק בשלב זה נראה די דביק ולא א־היה, אך אל תדאגי, ערכי עליה מלבני בבודים של 25X40 ס"מ ו־שימי את גוש השומן על חציו האחד של הבצק במרחק של כ־2 ס"מ בהי־שולים, קפלי מעליו את החצי השני כך שהשומן יהיה בין 2 שכבות הב־בצק, הדקי היטב את השולים.

בצורת מערוך הגדילי את ממדי הבצק בחזרה לגודלו הקודם, היינו 25X40 ס"מ.

עשי קפל של 10 ס"מ בצידו הא־חד של הבצק וקפל דומה בצידו ה־שני, עכשיו נראה הבצק כספר פ־תוח. "סגרי" אותו והקבלי כלבן צבה בממדים של 25÷10 ס"מ, עטפי את המלבן בפלסטיק והניחי במקרר לשעה עד שהבצק נח ונתקשה. הוציאי מ־המקרר את מלבן הבצק, הניחי אותו על משטח מקומח והעבירי עליו בע־רוך עץ לאורכו עד שתגדילי את שטח המלבן ל־25X40 ס"מ, הפצם קפלי שליש מהבצק והביאי אותו ב־על המרכז, ומעליו קפלי את השליש מהצד השני, שוב ערכי עליה בלבני בבערוך, החזרי על הקיפול של שליש בעל שליש, בזאת תמה המלאכה.

הני לבצק לנוח במקרר כשעתיים ואת יכולה להכין ממנו את המרשמים הבאים שלקטנו עבורך. אם אינך משתמשת בו מיד הכניסי לאחסנו במקרר.

ביום הקיפולים הוא גם הזמן המת־אים להקפיא את הבצק. אם את רוצה לשומרו לזמן ממושך בהא ההקפאה, עטפי אותו בשתי שכבות פלסטיק ו־הקפיאי. להוציא את ביונה האוויר, הבצק הקפוא יכול להישמר חודשיים ויותר, כלאה רוצה להפשיר אותו, פשוט הניחי על השיש לשעתיים, או עד שהוא מאבד את נוקשותו הק־פאה והזהר למצבו הקודם כבצק קר.

— * —

כה אפשר להכין מבצק עלים?
— הנה!

זהו בצק שאם הוא מצוי במטבחך (במקררך) אף אחד לא יפתיע או־תך. שימושיו הם כה בגוונים ואפ־שרויות ההכנה הן כה רבות עד כי לא השתמשי בהבנתו אפילו פעם אחת. חתיכה בצק עלים, או אלו הור־ספת הגור זה, יעיקו עבורך בידה ארוכה של בעדנים, האוהד טעים ב־חברה.

כדי להצליח באפיה הבצק כדאי שתקפידי להשתמש בתבניות. אפיית גדולות ושטוחות בעלות דפנות נמו־כות ביותר, (אלא אם צריך במירים אחרת) כשבנבנות האפיה בעלות שו־ליים — התזם כגיע לבצק כצדדיו ועוזר לו להפוח. את התבנית אין צורך לשמן, בדרך כלל — כי ה־בצק מכיל כמות שומן גדולה לכדי, העבירי מסלית. לתת על התבנית לפ־ני האפיה, והלחות הזו תביא להת־צאות הטובות.

בארץ ניתן לקנות בקלות בצק ע־לים והוא נמצא כמעט בכל חנות מ־כולת או קיומידויה בהיטנה.

אפשר להכין מבצקים גם ללא הו־כנת הבצק אך בגלל בציות הק־ציב של היום חיפשתי ומצאתי לך עוד צורת הכנה של בצק עלים, גם היא קלה וכתמד לביצוע.

— * —

דרושים לך:
1 ק"ג קמח,
2 חבילות מרגרינה,
2 כפיות חומץ
2 כפות שמן,
קורט מלח
ומים פושרים.

לישי בכל החומרים בצק רך, א־חר שהפך עבות או יותר לכדור ביני אותו בשמן המכויר ללילה בו.

חלקי מרגרינה אחת ל־4 חלקים.
שימי לצלה חלקי ל־4 הלקים. כל חלק ... בערבב כח־ ...

(המשך בעמוד ה')

הצעות לחסכון

גם אני רוצה להצטרף ל"אמ־הנה החסכון", כך כותבת אלינו חנה ו. מירושלים. ואליה מצטר־פות עוד רבות, כפי שתראינה ל־הלן. מכיון שבמדור הקודם החד־לטנו להקדיש את "פינת החיס־כון" לאפיה, נתחיל בה הפעם. אך לא נעסוק רק בה, משום שאין ברצוננו לקפח את שאר העצות שכולן מעשיות ומועילות (אגב, אחת ההצעות היא מנערה בת 17 החותמת באות נ. מתל אביב — ולמרות גילה הצעיר, "הקדם אימהי" הרי עצותיה הן כשל "בעלת בית"; עם חותך נב־בד:

חסכון באפיה:

מ־חצי ק"ג קמח
1 כוס סוכר
1 חבי"ה מרגרינה
2 ביצים
חצי אפיון
וכמה טיפות תמצית וניל — או עקדים (לפי הטעם) — תוכלי ל־הכין בצק מצויין לביסקוטים, רדדי אותו דק, חתכי ריבועים ב־סכין, אם עתותיך בידיך תוכלי ליצור צורות שונות כאוות נפשך. אבי מהר, הכמות הנ"ל נותנת כ־שליש רבעי ק"ג ביסקוויטים — במחיר 4.20 ל"י (ק"ג ביסקווי־טים, בן הפשוטים ביותר מחי־רם כ־7 ל"י הק"ג), ככיון שזו התורה עצמית, הרי היא ראויה בההלם להגעה לאורחים!

חנה ו. ירושלים

*

עוגה בלי ביצים — עיסה

מאוד (לדברי השולחת)

2,5 כוסות קמח
2 כפות סוכר
שליש כוס קקאו
1 כפית סודה לשתיה
הצי כוס שמן
2 כפות ליקר
1 כפית רום
2 כוסות מיץ תפוזים (רצוי מרי, ואז כדאי לטעום, ולהוסיף סו־כר אם יש צורך).

מערבבים את החומרים היב־שים, כלומר קמח, סוכר, קקאו, סודה לשתיה, ואח"כ מוסיפים את הרטובים — אך המיץ לבסוף, הכל תוך כדי בחישה, אופים ב־חום בינוני כשלושת רבעי שעה, אם לפני האפיה העוגה נראית ד־לילה, אפשר להוסיף קמח.

נ. — תל אביב

*

את המתכון הבא שלחו לי שתי קוראות, והן קוראות לו "עוגת שוקולד בלי ביצים" הכמויות בו בראו לי מוגזמות, אך מכיון ש־נשלח ע"י שתי קוראות כערים שתיה הריה, לפניכן: אני מקווה שאין הן גיסות או כשהו דומה);

עוגת שוקולד בלי ביצים:
3.5—4 כוסות קמח
3 כוסות סוכר
6 כפות קקאו
1 אפיון
חצי כפית סודה לשתיה
2 כוסות נוזלים (מים, אפשר עם יין).
2 כפות חומץ
1 כף רום
10 כפות שמן
שליש כפית מלח

לערבב היטב במיקסר או ביד, לאפות בתבנית משומנת.

(מאת ר. ש. — ירושלים
ו־דבורה כנסת — קריא 51 — בני ברק)

— —

הערת שו"ש: כדאי להשב בבתי־בון זה אם שכר המיצים אינו יוצא בהפסד השמן הקמח.

*

בצק פריך ללא ביצים:

1 קמח אוסם

(קמח אוסם אינו חסכוני, — הפדיפי עליו 350 גר' קמח רגיל + אפיון — שו"ש)

1,25 חבילה מרגרינה.

חצי כוס מיץ תפוזים או סודה.

לערבב ולהכניס למקרר ל־3 שעות לפחות, מתקבל בסיס טוב למילויים שונים: כגון: פירות, קקאו, קוקוס, ריבה. וכו'.

דבורה כנסת, (הנ"ל)

*

הטור שלנו ושלכן

עוגיות:

3 כוסות קמח
1 מרגרינה שהתרככה
שלוש רבעי כוס סוכר (או אבקה)
חצי בקבוק רום או וניל.

לערבב הכל יחד, ליצור פ־סים ארוכים ולהניח בתבנית מ־שומנת, לאפות, ובעוד הפסים ח־מים, לחתוך לפרוסות מלוכסנות, ולהחזיר לתנור למספר דקות ל־ייבוש, אפשר להכפיל את הכמות ולערבב מחצית בקקאו. ואז ניתן ליצור אידסוף צורה צבעוניות.

חיה ר.

*

מאפיה נעבור למיטבן

כדורי פלפל תוצרת עצמית

— טעים וזול — לדברי השולחת
חצי ק"ג תוכוס
1 כוס קמח
3—4 פלפלים חריפים
1 ראש שום
הבלינים בזרחים בגון כמון ו־כוסברה
מלח — לפי הטעם
חצי כפית סודה לשתיה.

אופן ההכנה:

משהים את החומוס במים לשעתיים־שלוש, מבררים ומסל־קים פגומים, טוחנים את החו־מוס הפלפל השום ומערבבים עם יתר החומרים, במקרה שהעיסה יבשה מדי יש להוסיף מים לפי הצורך. צרים עיגולים במכשיר או בעזרת שתי כפיות, ומטגנים בשמן עמוק חם. את הנותר יש לאחסן במקרר ולטגן לפני הא־רוחה.

(המתכון של פ. ש. — ירושלים)

*

שמורי דגים:

קני בתנות הדגים — דג פל־מידה, נקי אותו, הורידי את ה־ראש והזנב, התכי לפרוסות ב־עובי של חצי ס"מ, הכיני מי מלח בצנצנות או בסיר אמאיל, הכניסי הפרוסות באופן שהמים יכסו את הדג, אחסני במקרר ל־3 ימים, ואז תגלי להפתעתך, כי הצלחת להכין דג פלמידה כבוש, הנמכר בשווקים במחיר די מפול־פל (דומה בטעמו ומראהו לדג הלקרדה)

פ. ש. — ירושלים

*

ממרח פיקנטי — וחסכוני

התכי ורקי לבלנדר 3 עגבניות בינוניות בשלות, 1 פלפל טרי, 1 בצל בינוני, כמה שיני שום ומעט מלח, המממרה מצוין ומה־

קטני, היום כשמחיר הירקות ע־לה, הוא יזכיר לנו אותם, כשלא נוכל לאוכלם בשלמותם.

ר. ש. — ירושלים

*

חסכון בכל תחום

שרוולי סוודר או חולצה במצב טוב, שהשתפשפו עד לבלי תיקון במרפקים, יש להם עוד תקנה, הע־בירי את השרוולים משמאל ל־ימין ותקבלי מרפקים שלמים וטו־בים, המרפק לשעבר כמעט מוס־תר בקפל היד, ע"י תיקון ש־תי ועֶרב.

(מוצלק מתוך נסיונה של ר. ש. — ירושלים)

*

בססי את הארוחות בביתך על פירות, ירקות ומוצרי חלב, ש־עד כמה שהם יקרים — לפחות הם מזינים ובריאים, קמצי עד כמה שאפשר בשימורים ומיני מאפה וקיגות.

ד. ל. — בני ברק

*

שספי את כל הדירה בדלי אחד — ואל תספרי לאף אחד, אם לא תספרי לא ירגישו שהשתמשת רק באחד לכל הדירה.

חנה ו. — ירושלים,

*

אגב, אם כדובר בשפיפת ה־בית כדאי לדעת כי מחיטה מט־ליה ריצפה להחבה, מאריכה את חייה — מאוד.

(מתוך נסיונה של חנה ו.) רק להתרוצצו!

תיקון עקבי של כל החורים בסדיני המבינו נותן להם אורך חיים — של יותר משנה אחת... (אפילו פי 6 ומעלה),

חנה ו. — ירושלים

*

קוראה נאמנה מירושלים טוענת באזני כי לא יתכן לכתוב שהש־חלק גומר בקצה ההדין. פירושו סדין במבינו, לדעתה כדאי ל־פרט:

אם אני קונה בד דיאולן ב־רוחב 1,10, עבור מיכה נוער ש־מידותיה הסטנדרטיות 70X180 הרי נזקק לאורך סדין של 2.40 מ'. אם נבתה סדין זה על המי־טה, כך שהמלבן של 70X180 יהי באמצעו בדיוק נקבל מסביב שוליים ברוחב של 20 ס"מ. ב־כל קיפול של הסדין צריך לב־זור ריבוע של 19X19 ס"מ, ול־הבר את הקצוות שנשארו. נקבל מעין קופסא שתתלבש על הסדין. (ברור שהריבוע הנגזר הוא רק בתוך השוליים, ואילו המלבן המרו־כד של שטח המזרון נשאר ש־לם) בשני קצוות הסדין הצרות — נשחיל גומי, והרי סדין המבינו לפנינו.

(יישר כח ל"ש. ב. — בירושלים)

*

כאשר השימוש בשקיות אשפה מחייב הוצאה של כ־13 אג' ליום — יש המלצה (הצריכה עיון) — לעבור או לחזור לשימוש בעיר עתון.

בירושלים מחלקת העיריה ב־חינם כבעם, (מחיר סמלי) שקיות לתושבי בתים, היינו רוצות לדעת לאן לפנות כדי לקבל את השי־קיות הללו באורח שוטף.

— — —

אינני הוכבת בתהחיתי לכל ההצעות המקוריות, וביחוד לי־כי הן רק בעם לגזל התחזיותן של הקוראות.

חסכון נעים — שו"ש

לוח היום

ב"ה יום שישי כ' טבת תשל"ה
הדף היומי: עירובין לא
המשנה היומית: כלים כג, ד—ה
ההלכה היומית: פסח חמץ, ה—ו

זמני היום

עלות השחר	5.22
זמן שקיעה החמה	4.51
זמן צמח השמש	5.01
זמן בין השמשות	6.36

תורנות בתי מרקחת

ירושלים
ליל שבת:
מאיר, יפו 44
יום שבת:
רמות אשכול, ב"ה בסחורה, ישעיה אש־כול.
מוצאי שבת:
כרם אברהם, מצפיה 19.
תל אביב
יום שבת:
גורדון, בן יהודה 186.
עינקלה, המלך ג'ורג' 25.
יאבל, יהודה הלוי 67.
ליל שבת:
פרנקל, המלך ג'ורג' 28.
שלמה המלך, שלמה המלך 78.
כצין חיים, שדי ירושלים 49, יפו
מוצאי שבת:
כבר המדינה, הבארזי 48.
ברוקוביץ, המלך ג'ורג' 35.
יאבל, יהודה הלוי 67.
בני ברק
ליל שבת:
הלפירין, אבא הלל 30, רמת גן.
שבת ומוצ"ש:
הירשכורין, רבי עקיבא 11.
רמת גן
ליל שבת:
הלפירין, אבא הלל 30.
שבת ומוצ"ש:
הכנן, ביאליק 30.
חיפה
ליל שבת:
בלפור, מסדה 1.
שבת ומוצ"ש:
עליה, עליה 44.
נתניה
ליל שבת:
הרצל, הרצל 24
שבת ומוצ"ש:
הרופא, הרצל 3.
פתח תקוה
ליל שבת:
שינסקר, פינסקר 32.
שבת ומוצ"ש:
פינסקר, חפץ חיים 6.
באר שבע
ליל שבת:
אסיתא, מרכז גלעד הדש, דרך יגשי־אים.
שבת ומוצ"ש:
ירושלים, הרצל 4.
בת ים
ליל שבת:
בלפור, בלפור 90.
שבת ומוצ"ש:
צורא, בלפור 15.
חולון
ליל שבת:
באיר שישבים, סוקולוב 44.
שבת ומוצ"ש:
אסיתא, כהנשטלדר 4.
הרצליה, רמת השרון, רעננה כפר סבא רחובות
ליל שבת:
אלחב, סוקולוב 57, רמת השרון.
שבת ומוצ"ש:
ביארה, סוקולוב 69, הרצליה.

תורנות רופאים

ירושלים
בשעה 8 בערב עד שעה 7 בבוקר רחוב בני יוסף אלחם – רוממה, כל־כאה עם הוצא פתוחה בלילה. כל־דרום התיפים בבוקר כי שעה הזמנה.
תל אביב
רח' הד אבו, אפשטיין 6.
רח' מגל, כליל 12.
חיפה
רחוב מדיא – חיפה בלפור 101.

תורנות בתי חולים

תל אביב
ליל שבת:
"איכילוב" – לפנימיות, פנימיות.
"איכילוב" – לכירורגיה.
שבת ומוצ"ש:
"איכילוב" ליולדות, פנימיות, ושיבת.
חיפה
ליל שבת:
"רמב"ם".
שבת ומוצ"ש:
"רמב"ם".

המודיע

נתנו דמי — ירושלים
עמודי: המערכה, ההנהלה
קולפורה — בני ברק
—□—
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ושנונן
—□—
Y. A. ZISHINSKY
1672 - 53rd Street
Brooklyn, N. Y. 11204
Tel. 851 - 5016
851 - 5100

לוח המודיע

מחירי מודעות מילים
ב„לוח המודיע"

ביום חול:
כל מילה 1.20 ל"י

בערבי שבתות:
כל מילה 1.50 ל"י

מודעות מתקבלות עד לשעה 2 בצהרים כדי שיופרסמו למחרת היום

עסקים

✱ דרוש מהון להשקעה בתעשיה. אוחנה ת.ד. 15020 ירושלים.

מכירות וקניות

✱ למכירה שולחן 80X160 ניתן ל־הגדלה ל־6 כסאות ההדרים במצב חדש, רחוב סורוצקין 11 קומה ב' בר־צרם.

✱ למכירה מיטה תינוק עם מגירה עגלת תינוק וכיסא תינוק במחיר ההזדמנותי טל. 794187 בני ברק.

✱ שעונים מאיכות משובחת קורוק בני ברק רח' יהושע 15, טל. 793627.

✱ שעונים שוויצריים גם זהב, באחריות מלאה, בני ברק 4 בני־ברק. 790839.

✱ למכירה בהזדמנות שולחן לסלון ו־6 כסאות יבד לספה — שולחן לסבבה טלפון 02—35204.

מטפלות

✱ דרושה מטפלת לתינוק לפני הצ־הריים לפנות גלוטסקס בני ברק טל. 788553.

✱ דרושה מטפלת לעבודות בית קלות 3 פעמים בשבוע אי ימים, טלפון הפסגה 91 טלפון 527584.

הצעות ובקוש עבודה

✱ אברך רציני משמש בעבודה בה־מכה בבני ברק בשעה 17.00 אי מ־15.00 לכבה שעות טל. 782435.

✱ בחור רציני מעונין לעבוד בחיר בבה ראשי בקונדיטוריה במוסד בני ברק, רח' ר' עקיבא 154 בשעה ...

✱ לחוזר קוויר בירושלים דרוש עובד בעקיון 8 שעות ביום לפנות טלפון 285537.

תשמישי קדושה

✱ טליתות, תפילין, מזוזות, ספרים תשמישי קדושה, מחדרים זולים בי־ותר להשיג אצל משה איגנר הוצ־אות מרכז בית הכנסת הגדול תל אביב אלנבי 110.

ספרים

✱ יצא לאור ספר "כלי חמדה" על־ ...

שידוכים

✱ מחפש בתאם עבור יוצאת ...ריקה אדמואר, בת 26 טלפון: 797475.

✱ תהדית, בעלת הכשרה ...160, 35 אקדמאית, ... ת.ד. 29805, ת"א.

מכוניות

✱ סוסיתא ... 02—271066.

קורסים

✱ קורסים להוראה, לזרקטרונגיה ... 02—288931.

✱ הצבעת ... בבני ברק ... 79777.

✱ למכירה הדורות! ... טלפון: 02—533393.

נסיעות

✱ ... 784148, 796583.

הודעות

✱ חברת ... אגודת ישראל ... תל אביב ...

כלילת יופי
חליפות הריון
הגבאות הנושא ...
מבחר גדול
תל־אביב, רחוב דיזנגוף 189
טלפון: 221948

דירות ובתים

בירושלים

למכירה

✱ למכירה בסביבה גאולה דירה מפוארת בת 4 חדרים עם הול 3 כי־ורים ק.ב. עם כל הנוחיות לשלום 223439.

✱ למכירה דירת חדר עם הול ע"י בית"ר דירת בלפה 532225, בערב 02—533950.

✱ למכירה דירות 4 חדרים עם מר־פסת ברחבה באיזור דתי פרטים קבלן בבני 02—285982 מ־6—4.

✱ למכירה 3 חדרים הול ברהו בר־חובה ... קומה מרכזית כביסה בירידה 286355.

✱ הזדמנות למהר שלמה! 2½ + עם הסקה באזור הבבון 02—283394 כהן.

✱ בהזדמנות: 175,000 בבית־בגן 3½ עם הסקה 63 כיכר ... 02—532159.

✱ בירושלים, בית־שמש, דירה 2 + הול + חדרים בהסקה בבנית 533312.

להשכרה

✱ להשכיר בשכונה דירה בת 3 חדרים הול, קומה ב', ברחוב שאול המלך 16 (סנהדריה). פרטים: טל. 417477 בין השעות 11—15.00.

✱ דירת 4 חדרים בבית וגן ירושלים להשכרה לפנות קרקר טלפון 523133 536738.

✱ דירת לוקסוס 2 חדרים הול עם כל הנוחיות הסקה בשכונה לפנות טלפון 285950 בשעות 2.30—12.

✱ בשכונה 3 חדרים הול עם הסקה 02—286975, 02—271412.

✱ בשכונה 2 חדרים בפניה 61 — להדברנים.

✱ ברחוב מאה־שערים, הבית הסבה למכירה ... 287807, 262711.

✱ בדמים 2 בתל ארזה — מרפסת כל הנוחיות ק.ב. 326/285111 בלבה בי 10.00, רח' נתיבות 7, בי 17.

✱ להשכיר דירה בת 3 חדרים במרכז 02—35304.

תיווך

✱ דירות 2½ — 3, — 4, ה' לסביבה, דתית חדשות, בבית וגן, בקאלה, צורת־הדה, סנהדריה, והכל מרכז העיר בהזדמנות.
כדי לפנות למתווך ירושלמי בוקר 23 בבית 228320 ב־10—12 בבית: 527689.

✱ בסנהדריה 4 — 280,000; בהל־ ארזה 3 — 190,000; בעירה משה 3½ — 240,000; בבית וגן מבואה 5 חדרים, הדשה 200 מ"ר — 450,000; בית ישראל 3 — 180,000; תיווך הלפרט 227236, בבית 533597.
✱ דירת 4 חדרים ... 350,000.
✱ 3 חדרים 280,000.
✱ בסנהדריה ... 4 חד־רים 265,000.
✱ 8 חדרים 440,000.
תיווך הלפרט 02—227236, בבית: 02—285317 02—533597.
✱ בגבעת ... יש אפשרות הבנות דירה.
תיווך הלפרט 02—227236, בבית: 02—285317, 02—533597.

בבני ברק

למכירה

✱ בהזדמנות בבני ברק למכירה דירה בת 3 חדרים חזית עם ריהוט במצב אוויר קומה ב' טל. 782590.

✱ 2 דירות בנות 3 חדרים בקומה ב' וקומה ג' 3 כיווני אוויר באיזור מהמלה—לשכנים כניסה בצמוד הד־ים.

✱ למכירה 3 חדרים והול גדול בס־ביבת דיזינגוף 180.000 פרטים קר־קע 22 בני ברק.

✱ למכירה דירה 3 חדרים קומה ב' 3 כיווני אוויר בבני ברק, כביסה דיר בתחתון 185 אלף לירות.

✱ למכירה דירה 3 חדרים במרכז בני ברק בבחזר סביר בקומה כ... הכבייה כניסה בירידה. לפנות ברחוב רבי אבני ברק ר' עקיבא 2 טלפון 784846.

✱ למכירה בבני ברק 3 חדרים פ"א בפרדה, בכזפה. 782902 — לא בשבת.

לתיווך

✱ דירה חדשה בת 4 חדרים עם פ"א 3 כיווני אוויר הזית קיסה ב' ברחוב מתהילה כניסה מיידית תיווך ההצלחה טל. 793367 בני ברק.

להשכרה

✱ דירה מרוהטת 2 חדרים במרכז בני ברק להשכרה מיידית טל. 942585.

✱ להשכיר דירה 3 חדרים לוקסוס במקום יפה בבני ברק טל. 787668.

✱ דירה מרוהטת 3½ חדרים בסבבה גדול במרכז בני ברק בשכונת ... קשר: 88878־06.

✱ להשכיר 2 חדרים ל"ק טלפון ... בן זכאי ב"ב, 783992 בין 18.00 — 20.00.

ביקוש דירות

✱ מחפשים בבירכת תורני בבני ברק דירה בת 4 חדרים עם הול, אפשר גם דירת ... לפנות לטלפון 790945.

דירות למכירה

✱ דירת 2 חצי חדרים פ"א ... 03—875765.

✱ למשפחה דתית ... 03—622274.

✱ למשפחות מתרחבות דירה ... 2 חדרים הול ... 133,000; 3 חדרים הול ... 166,500; 4 חדרים הול ... 192,500 ...
"אפריקה ישראל להשקעות" בע"מ טלפון: 03—751540; 03—50381; 03—757192.

תל אביב

בדמי מפתח

✱ בדמי מפתח 3 חדרים קומה ב' ברחוב נחלבי ת"א 614104, 789189.

ממשלת מצרים מזהירה מפני המשך ההתפרעויות

קהיר — ממשלת מצרים הזהירה ביום ... כי שוב התפרעויות ...

דפוס „המודיע"
בהנהלתו החדשה

מתכבד להודיע לקהל הרחב
כי עם קבלת ציוד חדש
ומבחר אותיות מכל הסוגים

מקבל לביצוע כל סוגי עבודות דפוס

• עתונים • שבועונים • ירחונים
• חוברות • ספרים • מודעות
• כרטיסי ביקור • הזמנות לכל אירוע

ביצוע דייקני, יעיל ומהיר ✱ שרות אדיב

ירושלים, אזור התעשיה מקור ברוך, רח' יהודה המכבי
טלפונים: 526005 — 222258

ה„רחבה" והשטיבל

(המשך מעמוד ב')

כדי להבין את גודלה הקצוה ליד הת־בור הקטן, כדי להודים אותנו בכמ־של ...

משהו ממטבח של אמא

(המשך מעמוד ד')

... גרוה. חלק ... מכל הקצ־פל.

שימי את כל 4 החלקים בתוך ...

— ✱ —

בצק עלים שמרים

1 קילו קמח
כוס סוכר
40 גרם שמרים
3 כפיות תמצית או מיץ לימון.
4 חלמונים
1 אבקת אפיה
1 כוס מים חמימים.
קורט מלח
2 מרגרינה בלי מלח

— ✱ —

עוגת רב שימושית

— ✱ —

בורקס

דיני חוזים במשפט העברי

(המשך מעמוד ד')

"דיני החוזים במשפט העברי" הוא ב„תרופות בשל הפרת חוזה" ...

מרכז המטבעות והמדליות
בירושלים
קניה, מכירה, החלפה
מרדכי בן־הלל 5, טל. 234715

✱ דרוש שליח לחו"ל להשקיע לבניית בית־כנסת בירושלים. תנאים טובים למתאים.
✱ המעונין להגיש שמו בבית־כנסת בירושלים יפנה לטלפון: 35589 בשעות הערב.

מכונת הסריגה.. החדשה.. המהפכנית..

אמפיסל 24
COMPUT-O-MATIC

אוטומטית לחלוטין!

רק הכניסי את כרטיס הפלא... ומיד יוצאות דוגמאות נפלאות של סריגה, ז'אקרד, אריגה ותחרה.

✱ סרגי דוגמאות ז'אקרד ברוחב 24 עיניים!
✱ עכשיו כל אחת יכולה לסרוג במומחיות!
✱ אפילו ילדה בת 10 יכולה לסרוג במכונה זו!

אמפיסל 24 חוסכת לך כסף!
הלבישי את כל המשפחה במחיר הצמר בלבד, וחסכי 75%!!
רבבות נשים בארץ מרוויחות אלפי לירות לחודש ע"י סריגה במכונות אמפיסל עבור בוטיקים.

אמפיסל 24 חוסכת לך זמן!
סריגה עם כרטיסי הפלא מהירה יותר, קלה יותר ומושלמת יותר.
את סורגת סוודר עם ז'אקרד תוך שעה ושמלת ערב אלגנטית תוך שעות ספורות!
"כרטיס הפלא" האיך סופי — אוטומציה מלאה בסריגה! חושב בשבילך — זוכר עבורך!
הכניסי אחד מכרטיסי הפלא שמקבלים עם המכונה וסרגי בלי להתבונן את הדוגמא אשר בחרת.

מבצע חליפין
בקניית "אמפיסל 24" החדשה, תוכלי לקבל עד 600 ל"י עבור מכונת הסריגה הישנה שלך

• הדרכה חנם בכל רחבי הארץ
• הספקה שוטפת של חלקי חילוף
• אחריות מלאה

תל־אביב: המלך ג'ורג' 62; אלנבי 98; נחלת בנימין 6.
ירושלים: יפו 43; המלך ג'ורג' 21.
חיפה: הרצל 51.
באר־שבע: הרצל 66.
חולון: סוקולוב 66; מרכז מסחרי קרית שרת.
ראשל"צ: רוטשילד 48.
רחובות: הרצל 194.
פתח־תקוה: אמפיסל, אחד העם 7.
רמת־גן: רח' ביאליק 92.
אשדוד: שבי ציון 127.
חדרה: אחוזה 109.
הרצליה: סוקולוב 16
נתניה: אמפיסל ...
כפר־סבא: ...
עפולה: ...
קרית גת: ...

מכזו מן الأصل

هكذا من الأصل

שר התחבורה דחה פניית וועדי עובדי „אל־על" להפעלת החברה

ראשי „אל על" דורשים התחייבות חד־משמעית של שיבה לעבודה באורח תקין ולטווח ארוך

[illegible]

תנאים מהותיים במכתב מנכ"ל „אל על"

[illegible]

מברקי וועד התחזוקה של „אל על"

[illegible]

הרב משה שרר הביא את ברכת יהודי נ. י. במעמד הכתרת המושל

זו פעם ראשונה שרב ומנהיג אורתודוכסי מוזמן לתפקיד בו החזיקו תמיד ריפורמים

— מאת סופרנו בארה"ב —

[illegible]

צלום יגבעת בבדק, ישפוט עניי עם. לישיע לבני אביון וידכא עושק, הוא סיים בקריאה „צדק, צדק תרדוף" והבעת כשאלה ותקוה, כי פסוק זה ישמש נר לרגליו בתפקידו החדש.

זו לראשונה שמזמן רב ומנהיג אורתודוכסי לישאת את התפלה והברכה המסורתית במעמד זה, לאחר שעד כה החזיקו ראביים ריפורמיים בזה, כאשר התיימרו להיות מייצגי כל הציבור היהודי בטכס ההכתרה.

דברי הברכה של הרב שרר הועברו בדשתות הרדיו והטלויזיה של ארה"ב והביאו כבוד ויקר ליהדות התורתית בכלל ולאגודת ישראל בפרט.

שר החוץ של ה„שוק" האירופי בצאתו

„השוק" יפתח במו"מ עם 4 מדינות ערביות

[illegible]

מנכ"ל משרד החקלאות בכנס חקלאים בגליל המערבי:

„יתכן שלא נוכל לקבל בחו"ל מזון הדרוש לנו"

„אנו נמצאים כיום, בחקלאות, בתקופה קריטית"

[illegible]

שר המשטרה בקרית גת:

יש להתכונן להגברת מעשי המחבלים בארץ

[illegible]

שר העבודה:

צפויים כיסי אבטלה בטכסטיל, מזון ולבידים

[illegible]

עוד 200 הצטרפו ל„משמר־האזרחי" בב"ב

— מאת סופרנו —

[illegible]

עירית ב"ב תבנה עשרות כתות לבתי"ס החהע"צ

מאת סופרנו

[illegible]

עלה פעמים מארה"ב

[illegible]

נגנבו יהלומים ממלטשה בת"א

[illegible]

נהג צבאי נעצר לאחר תאונת „פגעוברח" בי־ם

[illegible]

מענה לשואלים:

[illegible]

ועד מבצע נרות שבת קודש

פעילים — יד לאחים

פעילי המחנה התורתי בישראל

הננו מקדמים בברכה מרובה את פני ידידנו הדגול והנעלה רב הפעלים לתורה ויהדות ומעמודי התווך של היהדות החרדית בברוקלין נ.י.

הרה"ת מוהר"ר **יחיאל מיכל אוריש** שליט"א

מראשי הקהילה הגדולה דקהל "קהילת יעקב" דפאפא, ברוקלין.

וסגן יו"ר הארגון החרדי בוויליאמסבורג

יהא בואו לברכה

להרמת קרן התורה והיהדות

ההנהלה

מהיצרן לצרכן – מעילים וחליפות

מאריגים מצוחים תפירה מעולה לגברות — גם מידות גדולות וגם לפי מידה — בלי חשש שעטנז — עדיין במחירים הישנים!

שלייפטקס, מתטיפיורי 15, קומה א' תל־אביב

לארבע יבשות בחברה טובה

לאירופה, ארה"ב, אוסטרליה דרום אפריקה

טיסות קבוצתיות מוזלות

בתי־מלון ופנסיונים כשרים

תעריפים מוזלים לתלמידי ישיבה

„עולמי" חברה לנסיעות ותיירות בע"מ

רח' בן יהודה 66 ת"א טל. 220366 — 223636

הודעה

אפשר להשיג סוכר של חמשים ק"ג חשך בבני ברק

נא להזמין:

בטלפון 792271

"בטחון" סוכנות כללית לבטוח

יעוץ – תכנון – ביצוע – בכל ענפי בטוח

מנהל: ח. ש. הרבסט

פתח־תקוה: רח' חיים־עוזר 19, טל. 901771

הזדמנות לבעלי כשרון ויוזמה

אנו פותחים בתחילת ינואר קורס לבטוח ביהוד במינו:

1. טיפול אינדיוידואלי (6 משתתפים)
2. עזרה מעשית בביצוע עסקות.
3. השתלבות כל שרותי משרד.

[illegible]

פינתנו

מועדון האשה החרדית

שע"י מכון בית יעקב למורות ירושלים

חוג נשים מבוגרות

השעור הקבוע בהורה עם

הרב **י. גודלבסקי** שליט"א

יתקיים אי"ה ביום שלישי כ"ד בטבת בשעה 5 אחה"צ

במכון בית יעקב הדף כש' 17

לאחר ההרצאה מוכנות לבלבת ראש החדש עם צלות חדשות מבורכים

צבור הנשים החרדיות בירושלים מוזמן!

תתכבדה בחזור מובטחת

הסתדרות אגודת ישראל

סניף בני ברק רח' ר' עקיבא 59 טל. 789613

[illegible]

[illegible] בין השעות 5—8.30 בערב

הסתדרות צעירי אגודת ישראל באר"י

סניף בני־ברק

בליל ש"ק פ' שמות כ"א טבת תשל"ה בשעה 8

[illegible]

מסיבת ליל שבת

ולימוד פרשת השבוע

בהשתתפות הרב **יצחק זייבסקי**

ציבור לומדי תורה, חברים ואוהדים מוזמנים

מסיבה זו נערכת מדי ליל שבת בשבת בשקום ובשעה הנ"ל בהשתתפות רבנים ומרצים שונים.

„הועד למען הילד העולה"

של נשי אגו"י בא"י

בנשיאותה של הגברת **חנה אורדנטליך** תחי'

לאור ההצלחה

נענינו לדרישת הקהל הרחב ואנו חוזרים ומציגים את הצגת

„מה אנוש"

חברה וביימה: הגב' **סימה פריינד** תחי' בביצוע בנות אגודי"י בני־ברק

ההצגה תתקיים אי"ה ביום רביעי כ"ה טבת תשל"ה (8.1.75) בשעה 7.30 בערב

באולם **אוהל שם** רח' בלפור 30 תל־אביב

כרטיסים במספר מצומצם להשיג אצל:

זילברשלג חנות פרחים רח' חזון איש 31 **בני ברק**

באגד רח' ר' עקיבא 96 **בני ברק**

תווך אשכנזי — רח' ר' עקיבא 66 **בני ברק**

דינה פלונצ'ק — רח' חזו"א 6 **בני ברק**

ת"א פלר מוצרי בשר שיינקין 53

בין השעות 4—6 אחה"צ

משרד נשי אגודת ישראל ברדיצ'בסקי 5

בין השעות 10—12 לפני הצהרים

[illegible]

ר' **שמואל** ב"ר **פנחס** ז"ל

ורעיתו מרת **שרה** בת ר' **יעקב** ע"ה

מאנדערע

מאנטוורפן (בלגיה)

[illegible]

בשעה 14.30 בערך

[illegible]

וכן אפשר להתקשר בטלפון 781089, החל משעה 12.00

המתאבלים כותבים:

משפחות מונדרר

בארץ ובחו"ל

ועדת נשים למען ישיבת אור ישראל

פתח־תקוה

[illegible]

מרת **מרים** ע"ה

אשת יבלחט"א ראש הישיבה הגאון

הרב **יעקב ניימן** שליט"א

בתו של הקדוש הרב **משה גרודזינסקי** זצוקל"ה הי"ד

[illegible]

דרוש אדם או זוג

לעבודה נקיון בשעות הבוקר המוקדמות

לפנות:

ל„אולמי ירושלים"

בני־ברק רח' יהודה הלוי 3

הננו מתכבדים להזמין את קרובינו וידידנו להשתתף בחגיגת

הבר מצוה של **בננו בכורנו** היקר

דוד יצחק אייזיק נ"י

שתתקיים אי"ה ביום שלישי פ' וארא כ"ד טבת תשל"ה (7.1.75)

בשעה 6.30 בערב באולם מסעדת 'נהדר' רח' יוסף בן מתתיהו

(מול ישיבת פורת יוסף) עיה"ק ירושלים תובב"א

ישראל ואהובה ברנשטיין

רח' שטראוס 9 ירושלים

נשי פוניבז' — ירושלים

הננו מודיעים על הרצאתו של

הרב **יצחק הלברשטט** שליט"א

על הנושא: תפילת ישראל

שתתקיים בס"ד ביום ב' כ"ג טבת (6 בינואר)

בשעה 8 בערב בבית פנחס, רח' שומר הכתל.

מוסדות וישיבות

המעוניינים בהכנסה קבועה

יתקשרו לת.ד. 6838 ירושלים

הזריז נשכר

דירה מפוארת באשדוד החרדית

[illegible]

לא צמודה

טל. 03-792944

בערב: 02-224823

הקמת מצבה

[illegible]

מרת **הנלה גלבר** ע"ה

[illegible]

המשפחה

[illegible] 2.45

גלוי מצבה

[illegible]

מורנו **מאיר הכהן ד"ר דויטש** ז"ל

[illegible]

2.45 בשעה

[illegible]

המשפחה